

intra

NR 1. 2022

OM FLERFUNKTIONSHINDER
OCH INLÄRNINGSSVÅRIGHETER
I KULTUR OCH SAMHÄLLE

Ett nationellt kompetenscentrum

**Äntligen!
Men nu måste det bli verkstad!**

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda "förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum för frågor om intellektuell funktionsnedsättning och autism" (se sid 26).

Det här är en fantastisk nyhet för alla oss som efterlyst ett kompetenscentrum liknande dem som Norge och Danmark har.

Vem som helst kan gå in på den norska varianten (naku.no) och beskåda hur ett sådant kompetenscentrum skulle kunna fungera. Där finns en mycket bra kunskapsbank, där finns utbildningar och snygga videofilmer – kort sagt, där finns det mesta i kunskapsväg som verksamheterna efterfrågar.

Så varför skulle vi inte kunna ha samma sak i Sverige, har vi frågat oss. Samtidigt som vi sett hur stora satsningar skett, på forskning, på myndigheter, på olika kunskapscentrum med begränsade uppdrag. Pengar verkar ju inte ha varit några problem härvidlag. Men det är samordningen och viljan att stötta verksamheterna och dem som arbetar där med utbildningar, kunskaper och bra material som brustit.

Och det är här man måste höja ett varningens finger, för det är mycket möjligt att alla dessa olika instanser kommer att hålla så hårt i sin del av kakan att allt blir som förut.

Nu är det dags att välja: Vill ni fortsätta att sitta i oändliga zoom-möten, skriva meningslösa PM och rapporter eller vill ni vara till verklig nytta? Vill ni hjälpa till att förbättra LSS-stödet i gruppbofästnader, dagliga verksamheter och inom assistansen? Väljer ni det senare så är det nu fönstret är öppet, Socialstyrelsens utredning pågår och bollarna är i luften.

Vill det sig väl så har vi ett svenskt NAKU (Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming) om något år. Och då har vi tagit ett stort steg mot ett bättre LSS-stöd!

Sista året med Intra!

2022 blir sista året med tidskriften Intra.

Det kommer att bli ett avslut med stil!

De nummer som kommer nu i vår, till hösten och till vintern kommer som alltid att vara fyllda med läsvärda och viktiga artiklar och reportage.

För dig som prenumerant innebär det:

Du som just prenumererat. Lugn, förutom detta nummer kommer du, precis som förut, att få ytterligare tre fullmatade nummer i brevlådan.

Du vars prenumeration går ut efter detta nummer (1/2022) kan prenumerera på de tre återstående numren för 285 kr. Vi sänder som vanligt en faktura om prenumeration året ut.

Vi kommer även sända förfrågan/förnyelsefaktura till dig vars prenumeration går ut efter nr 2/2022 eller 3/2022 med prisreducerad faktura för de återstående numren.

Under 32 år, från starten 1991, har Intra kommit ut 4 ggr per år. Men nu måste vi tyvärr lägga ner.

Vi hoppas att du som "gammal" prenumerant vill följa tidskriften till det allra sista numret, dvs tom nr 4/2022.

Grundad 1991 av
Karl Grunewald

NR 1/2022

Innehåll

VALÅR!

Redaktion

Hans Hallerfors
Redaktör, layout, ansvarig utgivare
Tel 070-7428547
e-post: hans.hallerfors@telia.com

Roger Blomqvist
Ekonomi och prenumerationer
e-post: info@tidskriftenintra.se

Erik Tillander
Text, reportage
Tel 070-4085097

Prenumerantärenden

www.tidskriftenintra.se
Eller ta kontakt med
Intra.
Adress:
Intra co/Roger Blomqvist
Inteckningsvägen 106
Igh 1002
129 31 Hägersten

e-post: info@tidskriftenintra.se
Tel: 073-4199543

INTRA som tidskrift kommer att upphöra 2023. Du som vill ha de tre återstående numren av Intra: Beta- la 285 kr på PlusGiro: 636 55 62 - 5 eller bankgiro: 5308 - 1485.

Finland: Betala 30 Euro på postgiro 800011-70844089.

Organisationsnummer:
814000-8890.

Tryck: Exakta tryckeri
ISSN 1102-4143

INTRA är befriad från moms.

INTRA ges ut av Stiftelsen Intra vars ändamål är att verka för ökad information om resultatet av forskning, metodutveckling och samhällets insatser beträffande personer med utvecklingsstörning och andra med närliggande problematik.

Ledamöter: Roger Blomqvist, Hans Hallerfors, Gunilla Lagergren, Märten Söder, Erling Södergren, Iren Åhlund.
Suppleanter: Maj-Britt Lindh, Erik Tillander.

Besök Intras hemsida:
www.tidskriftenintra.se

Vi behöver förbereda oss

Det är ett viktigt uppdrag för personal inom LSS att individanpassa valinformationen, menar Bo Hejlskov Elvén.

4

Rösträtt åt alla!

Olov Andersson berättar om hur de demokratiska rättigheterna till slut också kom att omfatta personer med intellektuell funktionsnedsättning.

6

Skapa digitala studiecirklar!

Studiecirkeln Mitt val kan vara en bra förberedelse för årets val, skriver Kerstin Gatu.

9

När Einar var död

Bie Eklunds son, som hade flerfunktionshinder, dog för femton år sedan. Hon har skrivit en berättelse om hans död.

10

Det räcker inte med sunt förnuft

Lena Nylander och Mats Jansson skriver om vad som krävs för att arbeta i gruppbostad.

16

Lärdomar av pandemikrisen

Kommunerna har lärt sig mycket om sin katastrofberedskap för LSS-verksamheterna av pandemin, menar Anna Thomson på SKR.

22

Socialstyrelsen har kommit med en rapport om hur pandemin påverkat LSS-verksamheterna.

24

Nytt kompetenscentrum!

Karin Flyckt på Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum.

26

En sidsteppad del av samhället

Utvecklingen ser oroande ut inom LSS-området anser Lena Söderman.

28

DESSUTOM

Brister i omvårdnad under pandemin	Sid 25
Arbetsförmedlingens omorganisation	Sid 27
Sämre arbetsvillkor inom det privata	Sid 27
Ny bok om Funkisfamiljen	Sid 27
FUB-rörelsens pionjärer	Sid 27
Skillnaden mellan privat och offentlig	Sid 32
Fler söker gruppbostad	Sid 32
Omslagets konstnär	Sid 35
Linnea 30 år!	Sid 35

Emilia
XX
har målat
omslags-
bilden.
Sid 35

32:a årgången
122:a numret

Valår!

Det är valår. Det betyder såklart att vi måste börja fundera på partiernas åsikter och avsikter kring vad var och en anser är viktigt. För mig personligt är det viktigt hur partierna beskriver personer med särskilda behov och hur vi ska säkra rättigheter för personer med funktionsnedsättningar.

Fast så här tidigt på året är det en annan sak som är viktig. Vi har nu ett halvår på oss att förbereda de personer vi arbetar med på att rösta och att hjälpa dem som behöver det att förstå de olika partiernas partiprogram i förhållande till vad de anser är viktigt.

Det är nog årets viktigaste uppdrag för oss som jobbar inom LSS. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är tydlig. Artikel 29 a beskriver att vi måste

”säkerställa att personer med funktionsnedsättning effektivt och fullständigt kan delta i det poli-

tiska och offentliga livet på lika villkor som andra, direkt eller genom fritt valda ombud, däribland rättighet och möjlighet för personer med funktionsnedsättning att rösta och att bli valda, bl.a. genom följande:

- *säkerställa att valprocedurer, anordningar och material är ändamålsenliga, tillgängliga och lätta att förstå och att använda,*
- *garantera att personer med funktionsnedsättning fritt kan uttrycka sin vilja som väljare och, i detta syfte, vid behov, på deras begäran, tillåta att de vid röstning får assisteras av en av dem fritt vald person.”*

Ofta faller det på oss som personal att säkra att den information personen behöver är ändamålsenlig, tillgänglig och lätt att förstå. Partierna kan såklart inte träffa rätt för alla funktionsnivåer, så ofta behöver personalen individanpassa informationen. Det är ett viktigt uppdrag.

DRÖM GÄRRÄTT D 21 ÅR

Tyvärr har jag ibland pratat med personal som har svårt att hantera de åsikter personer de arbetar med ger uttryck för. Vissa åsikter kan ses som avskyvärda. Vissa av oss kan tycka att vissa åsikter beror på kunskapsbrist. Det ställs på sin spets när det blir val.

Jag har upplevt personal som försökt påverka personer de arbetar med att rösta på ett visst sätt. Jag har även upplevt personal som ansett att det inte är deras jobb att hjälpa en person att rösta på grund av dennes åsikter. Så kan vi inte ha det.

Vi som jobbar inom LSS ska inte diskutera politik med dem vi arbetar med. Vi ska hjälpa dem att formulera vad de själva tycker, och hjälpa dem att hitta de partier som bäst överensstämmer med deras åsikter. Och vid behov hjälpa dem att rösta. Även om vi själva tycker annorlunda. Det är vad konventionen beskriver.

Demokratin kom inte till som den demokrati vi har i dag. Den grupp som sist fått rösträtt är personer inom LSS. Ända fram till 1989 kunde man i Sverige bli omyndighetsförklarad, vilket innebar att man inte hade rösträtt. De allra flesta omyndighetsförklarade var personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Så personer med intellektuell funktionsnedsättning har bara haft rösträtt i 33 år. De senaste rättigheter vi fått i samhället är alltid de som är närmast att försvinna. Både i lagstiftning och i vardagen. Just därför är det viktigt att vi tar rösträtten på allvar. Även om vi inte delar en persons åsikter. Även om vi kan se att personen röstar **emot sina egna intressen.** Och vi ska börja nu, för det är bara ett halvår kvar till valet.

BO
HEJLSKOVELVEN

Rösträtt åt

Av Olov Andersson

Är det viktigt att personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) uppfattas som politiska varelser, att deras politiska medborgarskap bekräftas? Man räknar med att inte ens hälften av dem utnyttjar sin rätt att rösta mot nästan 90% av befolkningen i allmänhet. De flesta personer med IF har heller aldrig varit på ett politiskt möte.

Samtidigt kan man konstatera att det kanske inte finns någon annan grupp som är så beroende av den politik som förs.

Människor föds jämlika

Medborgarskapsbegreppet skapades och definierades av politiker och filosofer i Grekland ca 600 till 700 år f Kr men har utvecklats och förändrats under historiens gång. Att vara medborgare i den grekiska stadsstaten var förbehållet ett fåtal fria män. Om man inte var medborgare betraktades man inte som människa.

Den moderna definitionen fick sitt genombrott först i och med franska revolutionen. I "Deklaration om människans och medborgarens rättigheter" 1789, finns inskrivet att "människor föds jämlika" och i en senare deklARATION, 1795, slår man fast rätten till frihet, egendom, säkerhet och ägande, men också vissa skyldigheter, som att följa lagen och att försvara landet och äganderätten.

Den idag vanligaste definitionen av begreppet medborgarskap formulerades av den engelske sociologen T.H. Marshall (1950), som delar in begreppet i tre skilda områden:

Det civila – rättigheter till skydd för den personliga friheten.

Det politiska – lika rättigheter att delta i utövandet av politisk makt.

Det sociala – rätten till en social grundtrygghet.

Marshall menar att dessa tre områden utvecklats i en bestämd ordning från 1700-talets civila rättigheter, 1800-talets politiska demokratisering till 1900-talets sociala välfärdsstat. Andra forskare har menat att denna ordning endast gällde England.

I 1900-talets svenska socialdemokratiska samhälle utvecklades tidigt de politiska rättigheterna, därefter den sociala demokratin och slutligen den ekonomiska. Grundläggande för det svenska medborgarskapet är principerna om alla människors lika värde och deras lika rättigheter.

Medborgarskapsbegreppet

I den anglosachsiska litteraturen kring funktionsnedsättning är begreppet citizenship, medborgarskap, ofta återkommande. En forskare, Barton, skriver att i kampen för frigörelse och empowerment (ett heltäckande svenskt ord för empowerment saknas, men egenkontroll kan användas) måste funktionshindrade inte bara tala om behov, utan ställa krav på rättigheter.

I svensk funktionshinderlitteratur och media, förekommer begreppet mera sällan, men här bedrivs en diskussion om mänskliga rättigheter, som ligger nära medborgarskapsbegreppet. Som jag ser det handlar det då främst om det civila och sociala medborgarskapet.

alla!

Olov Andersson har varit engagerad i FUB-rörelsen sedan 1970-talet. Han har skrivit en rad böcker och skrifter om historien och om betydelsen av fackligt och politiskt arbete för att förbättra stödet till personer med IF. Så här skriver han:

Inom FUB har jag kämpat för normalisering och jag har skrivit om integritet, självbestämmande och om att personer med utvecklingsstörning ska ha makt över sitt eget liv.

I Storbritannien har diskussionen om medborgarskapbegreppet varit livlig under 1990-talet och människor med funktionshinder har konstaterat att funktionshindret i praktiken fortfarande innebär ett betydande hinder för det fulla medborgarskapet. En annan forskare, Oliver, menar att funktionshindrade har börjat se att funktionshindret ger upphov till ett kollektivt förtryck från samhällets sida.

I Sverige uttryckte en ledande ideolog och debattör, Ekensteen, (1997) motsvarande uppfattning på följande sätt: ”...Att kontinuerligt få sitt personligt valda livsprojekt i stort som smått utsatt för behovsbedömning, att be om, ’ansöka’, ’anhålla’, ’beviljas eller inte beviljas’ ... – det är att aldrig bli vuxen”.

Under senare delen av 1990-talet har medborgarskapet dock kommit att bilda underlag för forskning i Sverige om välfärdssamhällets utformning och funktion i förhållande till utsatta grupper.

Det går inte att kopiera den anglosachsiska diskussionen om medborgarskap. Den svenska generella välfärdsmodellen (även om den håller på att krackelera) och synen på ”svaga grupper”, ger helt andra förutsättningar för personer med IF, när det gäller det civila och det sociala medborgarskapet.

Normaliseringsprincipen

Normaliseringsprincipen kan sägas ta upp tankar som representerar det civila och det sociala medborgarskapet. Rätten att bli respekterad, lyssnad till och omgivningens hänsynstagande till den enskildes egna önskemål, är nära förbundet med det civila medborgarskapet, medan rätten att leva

under normala ekonomiska och boendemässiga förhållanden är knutet till det sociala medborgarskapet. Integrationspolitiken blev det naturliga instrumentet för att förverkliga normaliseringsprincipen och det civila och sociala medborgarskapet.

Däremot har man underskattat betydelsen av att lyfta fram det politiska medborgarskapet i den allmänna diskussionen. Följden har blivit att personer med funktionshinder ses som partsmedborgare. De har särskilda rättigheter men utnyttjar inte de rättigheter som gäller för det generella medborgarskapet. Personer med IF sägs i första hand tillhöra rättighetslagen LSS och därmed är de definierade som partsmedborgare.

Det politiska medborgarskapet

Den tredje aspekten på medborgarskap, den politiska, förverkligades formellt för personer med IF 1989, när det generella omyndighetsbegreppet slopades i svensk lagstiftning. Formellt sett finns idag inga hinder för dem att utöva sitt politiska medborgarskap.

”Det finns en utbredd misstro mot personer med IF och deras möjlighet att välja”

Internationella konventioner, FN:s standardregler, liksom svensk lagstiftning, slår idag fast att målet för personer med intellektuell funktionsnedsättning skall vara full delaktighet i samhället och lika levnadsvillkor som för andra. Det målet är långtifrån uppnått.

Anette Kjellberg undersökte för flera år sedan möjligheterna för personer med IF att fullgöra sitt politiska medborgarskap. I en studie intervjuade hon 23 personer med lindrig och måttlig IF. Intervjupersonerna delades upp i två ”intressegrupper”.

En grupp som fokuserade på den individuella närliggande miljön, och en grupp som mer fokuserade på det omgivande samhället med dess tjänster, nätverk, lagar och attityder.

Den första gruppen, som bestod av enbart kvinnor, angav närliggande sociala frågor och miljöförstöring som exempel på politiska ämnen, som var intressanta.

Den andra gruppen intresserade sig också för dessa frågor, men dessutom för t ex ekonomiska frågor. Den gruppen hämtade information om samhällsfrågor från radio, TV och tidningar.

I båda grupperna fanns personer som planerade att rösta i det allmänna valet 1998, men ingen av de nio i den första gruppen röstade verkligen. I den andra gruppen röstade åtta av fjorton. Denna grupp hade fler ”viktiga personer” att diskutera politiska frågor med och ett bredare kontaktnät, som inte bara bestod av anhöriga eller personal.

Anette Kjellberg menar att man inte kan bortse från omständigheten att så många av dem som deltog i studien var kvinnor. Forskningen om kvinnor med IF är sparsam, men den forskning som finns (t ex av Karin Barron) visar på att kvinnor med utvecklingsstörning i särskilt hög grad har varit uteslutna från delaktighet i samhällslivet.

Anette Kjellberg konstaterar att det som avgör det politiska intresset och benägenheten att rösta tycks, liksom för befolkningen i övrigt, vara det sociala nätverket, dvs ett nätverk som inte bara består av anhöriga och personal. Att möta andra och att diskutera samhällsfrågor leder till att den politiska kunskapen vidgas.

För personer med IF är förekomsten och variationen av viktiga personer i omgivningen avgörande både för det civila och för det sociala medborgarskapet. Civilt och socialt medborgarskap är i sin tur en förutsättning för att kunna utöva det politiska medborgarskapet.

Misstro

Det finns en utbredd misstro mot personer med IF och deras möjlighet att välja. Många tror sig veta att de blir utnyttjade av dem som de är beroende av i sitt vardagsliv. Därmed finns risken att de personer i det omgivande kontaktnätet, som skulle kunna uppmuntra och underhålla en samhällsdiskussion, avhåller sig från detta. Som vi sett leder avsaknaden av viktiga personer att samtala med till att man inte heller deltar i de allmänna valen.

Att skapa arenor där personer med IF på sina egna villkor kan vara med i den politiska processen, att de ges en röst i det offentliga samtalet, är en viktig uppgift för att möjliggöra ett fullvärdigt medborgarskap.

Mina egna erfarenheter av möten med många personer med måttlig eller lindrig IF är att deras val ofta sker utifrån lika rationella grunder som många andras. Det är viktigt att inte bedöma en person enbart utifrån hans/hennes intellektuella funktionsnedsättning, utan att också ha med förmågan att kommunicera och förmågan att skaffa sig erfarenheter av de aktiviteter de väljer att delta i.

Använd DigiJag! Skapa digitala studiecirklar

Av Kerstin Gatu

I två år har vi arbetat med att skapa digitala mötesplatser för personer med IF. På denna resa har vi lärt oss massor. Så när Studieförbundet Vuxenskolan frågade om vi ville prova att göra deras Studiecirkel Mitt Val digital, var det självklara svaret JA.

Att mötas på nätet har många utmaningar:

- Hur kommer man med på mötet/träffen?
- Hur ska vi vara mot varandra när vi möts digitalt?
- Vems tur är det att prata?
- Hur kan alla få komma till tals?
- Hur kan man få prova något konkret?

Många av dessa utmaningar har övervunnits och vi har provat många metoder och digitala verktyg. I den digitala studiecirkeln kommer vi använda den kognitivt tillgängliga lärmiljön DigiJag. Där finns bland annat digitala funktioner som att räcka upp handen, dela skärm, chatta för den som kan skriva som behöver tränas in.

I DigiJag kan vi lägga in vår digitala mötesplats som deltagarna når med ett klick, vi kan strukturera materialet så det blir lätt att hitta, ordna så att texten läses upp, göra egna filmer för att visa hur det går till att rösta eller med frågor till politiker, länka till digitalt material som redan finns hos t ex 8 sidor (Alla väljare – om politik på lätt svenska), UR (Vem bestämmer vad?) eller valmyndigheten.

I studiecirkeln Mitt Val ingår att få prova att rösta, kontakta politiker och göra sin röst hörd. Studieförbundet Vuxenskolan har också gjort de digitala spelen "Vem bestämmer" och "Gissa partiet". I slutet av studiecirkeln anordnas en lättpratad valdiskussion med politiker som gått den digitala kursen "Bli en lättläst politiker"

Vi kommer att samarbeta med Inre Ringen Sverige för att hitta cirkeldeltagare.

Vi är övertygade att vi kommer lära oss massor även på denna resa. Uppdraget är just att prova ut vad som funkar bra och vad som behöver utvecklas. Vem är bäst att lära oss det om inte personen med egen erfarenhet av intellektuell funktionsnedsättning. På samma sätt som personer med IF varit med att utveckla DigiJag.

Att få möjlighet att göra sin röst hörd är viktigt i en demokrati. Att studiecirkeln Mitt Val gör skillnad visar erfarenheterna från 2014 och 2018 års valdeltagande för dem som gått studiecirkeln. Men det är inte bara personer med IF som är vinnare. Politiker som blivit mer begripliga beskriver också hur de fått nya perspektiv genom dessa möten.

Kerstin Gatu, Mora, har arbetat med begåvningsstödande hjälpmedel sedan 1990-talet. Nu arbetar Kerstin med projektet "Digi-JAG", för en digital kognitivt tillgänglig lärmiljö. Hon har sedan 2015, medarbetat i Intra och skrivit om IT och om datorn som hjälpmedel. Kerstin Gatu kommer att delta på årets Intradagar.

För femton år sedan dog Bie och Göran Eklunds son Einar. Några år senare skrev Bie om Einars död och begravning i en skrift som Västerbottens läns museum gav ut, skriften innehöll flera olika berättelser och hette "I bleka dödens minut". INTRA publicerar här texten om Einar tillsammans med en färsk intervju med Bie.

När Einar var död

Av Bie Eklund

NÄR NÅGON INTERVJUAS om vad som är den största händelsen i deras liv blir ofta svaret: När mitt barn föddes.

Idag vet jag vad som är det största och märkligaste som hänt i mitt liv: När min son dog och han tog sitt sista andetag i mina händer. Att vara med när en människa går från att finnas till att inte finnas – jag förstår nu att det är det största ögonblicket. När denna människa också är min älskade son blir insikten än djupare.

JAG VAR OCKSÅ MED när Einar föddes. Den stora stund när barnet jag längtat efter äntligen kom ut och vi fick vara hud mot hud. Det var mitt fjärde barn och glädjen var stor för att allt än en gång hade gått bra. Trodde jag då, på kvällen, timmarna efter förlossningen. Lite blåflammig i ansiktet var han, men "så kan det vara, det kommer att försvinna", sa dom.

Nästa dag blev början till ett "Annorlunda liv". Det skulle visa sej att denna lilla mjuka pojke med det tjocka silkeslena håret hade en medfödd skada av den värsta sorten, ett syndrom ingen hört talas om. Det blåflammiga var ett stort födelsemärke och ena ögat var deformerat av glaukom. Efter ett dygn fick vi veta att även hjärnan kunde vara skadad.

– Åk hem och vänta, inom ett år bör det visa sej, sa läkarna på avdelningen.

EFTER SJU MÅNADER visade det sej. Epileptiska kramper debuterade, svåra att medicinera.

Den nya prognosen löd: "med en så svår hjärnskada kanske han kan bli två år". Efter två och ett halvt år av kramper, fick Einar äntligen "rätt" mediciner.

Han utvecklades långsamt till en viss nivå, men fick en utvecklingsstörning. Han tog sig fram på knän och händer. Han kunde inte tala, men visade med sin kropp vad han ville, skakade på huvudet när han inte ville, klättrade upp på köksstolen och slamrade med skeden när han var hungrig, satte på kranen vid diskbänken och drack vatten när han var törstig.

Han visade känslor, skrattade och tjoade när han var glad, kramades gärna, grät när han var ledsen och skrek argt när han inte fick som han ville. Mest var han glad, han njöt av det goda livet.

Utomhus var Einar beroende av vagn – eller armar som bar.

EINAR VAR EN I FAMILJEN lika mycket som sina syskon, det var självklart att han var med på alla utflykter och resor. Han älskade att åka bil, var glad och uthållig, det gjorde att vi orkade känka och bära.

Einars ansikte med det stora, blåroda födelsemärket och det stora ögat gav honom ett särskilt utseende och människor "glodde", en del närgånget och hänsynslöst.

Men värre var de som inte såg honom alls, inte låtsades om att han fanns.

Vi fick slåss mot fördomar bland människor omkring oss och hos myndigheter. Att bli accepterad och få rätt till ett jämlikt liv är inte så självklart som många tror. Utvecklingsstörning är fortfarande okänd mark för de flesta. Utanförskap har sitt pris både på gott och ont. Vårt umgänge med andra blev förändrat, många undvek oss, vi var inte med som förut. Det var ledsamt många gånger att inse andras litenhet.

De vänner som stod kvar blev desto värdefullare och genom Einar mötte vi också nya.

OPERATIONEN FÖRÄNDRADE ALLT.

Einar hade under 15 år endast 3–4 stora krampanfall – med tanke på hans grava hjärnskada var det förhållandevis lite. Varje gång kom han igen till sitt vanliga liv.

Tre år före hans död gjordes en ryggoperation som fick katastrofala följder för hans grundsjukdom – svåra kramper. Han var på väg att dö men livslusten fanns. Mirakulöst vände det och efter ett halvår på sjukhus fick han åka hem.

Efter några månader var han tillräckligt stark att gå i skolan en stund varje dag.

Einar Eklunds kistgavel som hans pappa snidat..

Så slog sjukdomen till igen och flera kritiska perioder följde de närmaste två åren.

Han led av den nya situationen. Han förlorade sin röst genom trakeotomi och han som ätit det mesta fick nu näring genom magsond.

Han kunde inte längre röra sig.

I maj det fjärde året, efter en bra vår, drabbades han igen och denna gång tog kraften slut. Hans ögon sa: "Nu orkar jag inte längre." Gnistan hade slocknat.

EINAR BLEV 19 ÅR 10 MÅNADER 23 DAGAR. Flera gånger under dessa år hade läkarna förvarnat oss om hans död och bett oss tänka på begravning. Och vi hade tänkt.

Einars döda kropp skulle inte lämnas över till en begravningsbyrå och hanteras av okända, det var vi klara över.

Under sitt liv hade Einar och därigenom även vi, varit beroende av och utlämnade åt andra människors välvilja. Nu ville vi sköta allt själva.

När Einar slutade andas klockan 06.26 6 juli 2007 kom paniken samtidigt med den förlamande vissheten att nu hände detta som vi fasat för. Ingen väg tillbaka, ingen Rubensblåsa skulle lindra och hjälpa.

Einars syskon ringdes upp. Äldsta systern bodde i Oslo. Efter att ha haft vår egen stund, Göran, jag och lilla syster som bor hemma, ringde vi till ASIH (Avancerad sjukvård i hemmet) som hjälpt oss med den medicinska vården hemma under Einars sjukdomstid.

Vår underbara sköterska stöttade oss, gav råd och hjälpte till att bort kanyler och nålar. Göran drog själv ur Einars track, kanyl och magsond.

Vi tog på Einar hans kläder – den röda skjortan och

de nya byxorna. Jag tvättade hans hår flera gånger innan jag var nöjd. Storebror kom och hjälpte till. Einar var fortfarande varm.

Göran ringde bårhuset på lasarettet och dit fick han komma, men eftersom det var fredag måste det ske före klockan 15. Det kändes alldeles för snabbt, han borde ha fått vara hemma över natten.

Tiden gick för fort, vi satt hos Einar och fikade och grät, vi pratade, andra storebror kom, telefonen ringde, blommor kom från slakten som reagerat snabbt.

Sen blev det bråttom. Vi lade Einar på locket till kökssoffan. Göran hade gjort i ordning Einars buss, plockat ut sätena. Einar åkte iväg till bårhuset med pappa bredvid och storebror vid ratten.

GÖRAN TILLVERKADE KISTAN SJÄLV med hjälp av en van snickare. Det tog tid och kraft i flera dagar men kändes viktigt. Den blev så vacker. Inuti lade vi Einars finaste påslakan och kudde.

Vi åkte till bårhuset och flyttade över den nu kalla kroppen till kistan. En överklig upplevelse, att åka med Einar i kistan i den bil som han älskat och haft så roligt i.

Vi skrev annons och runa för lokaltidningen. Vi bestämde gravplats. Att det skulle vara en icke-kyrklig begravning var självklart för oss. Vi har båda gått ur kyrkan för många år sedan och har inte döpt något av våra barn.

PLATSEN BLEV KAPELLET BREDVID KYRKAN. Samhörigheten med Einar kändes viktig. Därför sattes stolar för familjen i två rader bredvid kistan. Vi hade en tom stol som markerade Einar.

Einar Eklunds kista.

Bakom kistan hängde vi Einars väggbonad som han haft sedan han var liten, med en delfin i blått hav. Hans gula undulat fick en liten bambubur och ställdes bredvid Einars porträtt på kistans andra sida tillsammans med blommor och ljus.

Kistan stod under ceremonin utan lock, i så kallad öppen kista. Det var också ett viktigt beslut för oss. Dels ville vi visa Einar en sista gång, han som hade så svårt att bli sedd som den han var. Dels ville vi som familj se Einar så länge som det var möjligt.

Görans syster tog på sej uppdraget att hålla ihop ceremonin. Musiken tog vi från de skivor Einar lyssnat på. Efter klockringningen spelades Antony and the Johnson's med sin oerhört vemodiga "Hope there is someone to take care of me". Vi sjöng tillsammans Mikael Wiehes "Mitt hjärtas fågel" – det var som om Einar skrivit den själv, så måste det upplevas när man har hans funktionshinder. Vi sjöng också "Vem kan segla förutan vind". Jag och storebror spelade gitarr. Enyas musik fick avsluta precis som hon sjungit för Einar om kvällarna sedan han var liten.

Att vi som familj skulle hålla i musiken var självklart då vi sjungit mycket för våra barn genom åren.

MELLAN SÅNGERNA HÖLL GÖRAN OCH JAG var sitt tal till Einar, om att bli sedd och om hans kamp för ett likvärdigt liv. Det kändes viktigt att prata om detta. Gästerna fick också tillfälle att säga farväl. Flera gravade sej för den öppna kistan men berättade efteråt att de tyckt det varit fint.

Till Enyas lugna stämma bäddade vi om Einar, familjen fick ta farväl, delfintyget lades över kroppen och en linneduk över hans ansikte.

Göran och storebror lade på kistans lock och satte i skruvarna. Ingen väg tillbaka. Så ringde klockorna,

starkt, nästan suggestivt. Göran, jag och storebröderna bar kistan ut ur kapellet. Systrarna gick efter med blommorna, sedan de två små syskonbarnen med sin mamma. Tillsammans som vi alltid varit.

Då började Einars fågel kvittra. Det fick vi senare veta av dem som stod bredvid.

KISTAN SATTES PÅ EN BÅRVAGN och vi gick bredvid och höll i, ville inte släppa taget än. Solen sken, det var långt till graven längst bort på kyrkogården. Klockorna följde oss hela vägen.

Efteråt hade vi fika för släkt och vänner, det var enkelt men kändes väldigt bra. Vi hade hjälp med det praktiska av flera, hade hyrt ett tält för vädrets skull och efter en stund hällde regnet ner. Einar älskade smattrande regn.

Från begravningen.

Pappas tal på Einars begravning

Den som kämpar ensam

När du föddes såg du lite tilltufsad ut, det hade varit kämpigt att födas. Vi hade inte riktigt klart för oss vad du hette, så en barnsköterska skrev "Lillen Eklund" på din plastlåda. Lillen Eklund hette nämligen en boxare som också att en del stryke i sitt liv.

När vi sedan såg att du hette Einar var det inte förvånande att det namnet också hade den gamla betydelsen "Den Som Kämpar Ensam".

För en kämpe var du redan från första början, mamma och jag fick under dina tre första år se dig utkämpa många strider för att inte kramperna skulle ta över ditt liv. Det var tydligt att det var du som kämpade – ensam. Vi och sjukvårdspersonalen kunde bara ge dig allt stöd vi förmådde, men kampen var din egen. Det fanns en enorm liusvilja i din lilla knubbiga kropp, en vilja som trotsade alla olycksbådande prognoser om hjärnskador, kramper och ett liv präglat av sjukdom.

Varför orkade du kämpa så? Var det bara för att överleva ytterligare en dag?

Vi såg hur du hela tiden utvecklade dina sinnen. När du var ett år sa man att du inte kunde se, när du var tre kröp du över hela köksgolvet för att få tag i din älskade tutte! Jag minns den hisnande känslan när du första gången tittade mig i ögonen, om än bara för bråkdelen av en sekund! Och när du första gången vände dig om när jag sa ditt namn. Jag kommer ihåg alla svart-vita och färgstarka saker som omgav dig – randigt och prickigt och rutigt. Jag minns alla ramsor och sånger som vi sjöng och spelade varje kväll när du skulle sova, och när vi var så trötta att vi nästan somnade, ville du bara höra mer.

Den sommaren du fylldes tre fick du äntligen kontroll över dina kramper. Det krävdes förstås medicin varje dag men nu kunde hela din liuskraft ägnas åt roligare saker än sjukhusbesök. Det var detta du kämpat för – det goda livet! Att tillsammans med hela familjen göra allt som bara gick att göra och ibland det som inte gick. Det var bara du som kunde klättra upp i ett handfat för att bada. Eller som kröp ut i det iskalla fjordvattnet och tjöt av glädje. Eller som kunde åka karusell hur länge och fort som helst.

Du kunde verkligen njuta av livet Einar. Du var den godaste människa jag kan tänka mig. Jag har fått så otroligt mycket av dig och jag kommer att sakna dig så. Det känns orättvist att dina sista tre år också präglades av sjukdom och kamp. Det hade inte behövt vara så och det är jag ledsen för idag, men det är det gode livet med dig som jag ska minnas. Jag ska minnas dina ögon – så fulla av tillit, ditt skratt, dina kramar.

Det finns de som ömkar ditt liv, som tyckt att det inte varit värt att leva. För dessa är ett gott liv bestämt av de värden som de själva har formulerat. Men vem äger den rätten? Det var just det du kämpade för – rätten att själva bestämma över sitt liv. Vi som följde dig genom livet kan bara fortsätta den kampen.

Vi ville göra din begravning lika unik som den människa du var. Det är tungt för oss att följa dig till graven, men varför skulle vi inte klara det, när vi har gjort allting annat tillsammans? På den kista som du ligger i finns tio blommor och en unik blomma är du. Den sticker ut lite ur buketten och det syns hur den kämpat och strävat för att nå ljuset. Den musik som hörs är din och rösterna som hörs känner du igen. Runt omkring dig finns vi som delat det goda livet med dig. Du kan vara trygg nu, din kamp är över. Hej då Einar.

Hej Bie Eklund, tack för att du delar med dig av berättelsen om Einar. Du skriver att du har tänkt på döden under hela hans liv, hur fattade ni beslutet att ordna hela begravningen själva?

– Jag och Göran har haft stor nytta av att vi kunnat prata om precis allt. Beslutet att skippa begravningsbyrå och ordna allt själva kom så naturligt. Vi har ju hanterat honom hela hans liv. Det fanns ingenting med hans kropp som vi var främmande för, det var helt naturligt att det var vi som skulle göra iordning honom. En begravningsbyrå känner ju inte Einar som vi gör.

Och ni valde att ha öppen kista vid begravningen?

– Ja, ingen sade något, men det var nog knepigt för en del besökare. De ville ju inte riktigt se Einar när han levde. ”Nu får ni se honom ordentligt i döden, han är värd att ses”, tänkte jag.

Hur tänker du på Einar idag?

– Jag tänker mycket på hur han led under de sista tre åren av sitt liv. Jag funderar på om en del beslut som fattades runt hans operationer och behandlingar var riktiga. Det gjordes många misstag under Einars sjukdomstid.

Hur var de första åren med Einar?

– Einar föddes med Sturge-Webers syndrom, en kärllmissbildning i de finaste kapillärerna, den kan vara allt från 0 till 100 procent. Man kan ha allt från ett födelsemärke till att det sitter i hela hjärnan. Väldigt få i Sverige har syndromet. Direkt efter förlossningen hamnade Einar på en barnsal och jag låg ensam på rummet och var förtvivlad över att jag inte fick ha honom hos mig. En natt kom en sköterska in och sa ”det är en liten kille som vill komma till sin mamma”. Hon lät helt normal. Då, av de orden, blev jag mamma. Einar var vårt fjärde barn och det fanns tre rätt små syskon hemma. För syskonen berättade vi om de yttre svårigheterna som Einar hade, om problemet med hans öga och hans födelsemärken, sånt de själva kunde se. De var för små för att förstå resten. Det var väldigt oroligt, jag var väldigt mycket borta hemifrån, med Einar på alla undersökningar. Den yngste var 2,5 och fick problem, han blev väldigt stressad.

Hur reagerade omgivningen?

– En del bekanta föll ifrån, vi blev rätt ensamma. Folk orkar inte riktigt med sånt där, men min syster och min mamma har varit fantastiska. Besöken hemma hos oss var ofta en vattendelare: Vilka vågar

Göran och Bie Eklund.

sätta sig ner och prata med Einar, eller ens hälsa på honom? Vilka ser honom inte ens?

Hur blev livet efter Einar?

– Vi brakade väl ihop både Göran och jag, i någon form av utmattningssyndrom. Vi orkade ingenting, men vi hade två hundar, så tack vare dem gick vi av oss och pratade om allt. Men vi fikar ofta vid Einars grav, och har tänkt att en sån begravning som Einar fick, det vill vi också ha. Den var riktigt fin.

Maria Korpskog

Einar Eklund
Umeå
* 13 augusti 1987
† 6 juli 2007
har gett upp kampen för att få tillbaka sitt goda liv

Bie Eklund och
Göran Forsberg
Linnea
Nils och Sanna
Alice, Hugo
Albin
Viola

Så länge vi ser våra funktionshinder som tragedier kommer vi att bli ömkade.

Så länge vi skäms för vilka vi är kommer våra liv att anses som värdelösa.

Så länge vi tiger kommer andra att tala om för oss hur vi ska leva.

(Adolf Radzka, Independent Living)

Begravning i Backens kapell den 26/7 klockan 11.30
Minnesstund för Einar hålls i hans hem på Sockenvägen 40 i Umeå.
Alla Einars vänner är välkomna. Tel. 070-5605236
Tänk på Föreningen Vänortsbarn pg 90 00 28-2

Vår kära Po
Svärfar, Morfar
Henri Johansson
* 7/11 1915
har lämnat oss i saknad.
Nordanbäck, den 10 juli
Sture
Birgitta och
Anders och
Barnbar
Släkt och v
Fars grånade
har lagt sig
Tankar och oro
Nu Du har gått
sällare
Till Mor för att
tillsammans.
Begravningsgudst
äger rum i Nyåk
pell fredag 3/8
Efter akten inbjud
nesskund i lilla
O s a senast de
Nordmalings b
tfn 0930-102 28.
Medicinsk förs
95 06 13-0.

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och gymnasiesärskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka Lediga platser på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga rådgivare:

✉ radgivare@mogard.se

☎ 010-471 67 00

mogard.se

mo GÅRD

”Det har ibland funnits föreställningar om att ”sunt förnuft” skulle vara tillräckligt för att arbeta med att ge stöd i vardagen till vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och autism. Det är det inte.” Det skriver Lena Nylander och Mats Jansson i en ny bok om arbetet i en gruppbostad. Intra publicerar här, med författarnas och förlagets tillstånd, ett redigerat kapitel ur boken:

Det räcker inte med ”sunt förnuft”

All verksamhet som utgår från LSS ska vara av god kvalitet. Det innebär bland annat att det i en gruppbostad ska finnas den personal som behövs i just den gruppbostraden och att personalen ska ha den utbildning och erfarenhet som behövs där.

Lagen är tydlig med att kompetens ska finnas, men säger inte specifikt vilken utbildning eller vilka erfarenheter som behövs.

I förarbetena till LSS anges att det är huvudmännens ansvar att organisera verksamheten på ett ändamålsenligt sätt. I det ingår att identifiera vilken utbildning och erfarenhet som behövs hos personalen i den aktuella verksamheten.

De individuella behoven ska styra

LSS är skriven för att fånga upp individens behov. Det framgår i lagens förarbeten att det också gäller behov som inte är definierade i förväg.

Det ska finnas utrymme för att anpassa en verksamhet eller insats efter individuella behov. Om lagen hade pekat alltför precist på hur saker ska göras hade det ibland kunnat få hindrande effekter. Det är en i grunden god tanke att lagen inte pekar på hur stöd ska ges utan i stället har utrymme för anpassning efter individuella behov. I praktiken har det också bidragit till att det, sedan LSS infördes 1994, har saknats formella krav på grundutbildning och erfarenhet för att arbeta i en gruppbostad.

Många yrkestitlar

Det har inte heller funnits tydliga yrkesroller eller yrkestitlar inom området. Benämningen på personal som arbetar i gruppbostad har varierat över tid och mellan kommuner och utförare. Som ett eko från anstaltstiden har personalen ibland kallats skötare eller vårdare.

Med åren har det i stället blivit vanligare med yrkestitlar som boendehandledare, boendestödjare, omsorgspedagog och stödpedagog. I de senare fallen används ibland även yrkestitlarna omsorgsassistent och stödassistent som komplement för att tydliggöra skillnader i ansvars- och utbildningsnivå i personalgruppen. Ingen av titlarna som nämnts är specifik för bostad enligt LSS utan de används även i andra sammanhang.

Kompetensen behöver höjas

Utbildning och erfarenhet har inte värderats tillräckligt högt när det gäller arbete i gruppbostad. Det har ofta påtalats av närstående, intresseorganisationer

och inte minst av personal att det finns behov av satsningar på utbildning och kompetens i bostäder enligt LSS. Även tillsynsmyndigheten IVO och Socialstyrelsen har tydligt uttalat att de ser behov av höjd kompetens i LSS-bostäder.

Det har ibland funnits föreställningar om att ”sunt förnuft” skulle vara tillräckligt för att arbeta med att ge stöd i vardagen till vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och autism. Det är det inte.

Personalen och deras kompetens, erfarenheter, människosyn och bemötande är den enskilt viktigaste faktorn för kvalitet i en gruppbostad. Personalen fyller en mycket viktig funktion. Att arbeta med stöd och service till vuxna

med omfattande funktionsnedsättningar och bidra till en trygg, överblickbar och meningsfull vardag med inflytande och delaktighet är ett kvalificerat arbete. Personal i en gruppbostad kommer att ställas inför praktiska och etiska utmaningar, ibland svåra sådana. Det är inte ett enkelt arbete, men med rätt förutsättningar är det ett kreativt, meningsfullt, roligt och viktigt arbete.

Lena Nylander är läkare och specialist i allmän psykiatri. Hon var en av de första i Sverige som arbetade med och forskade om autism inom vuxenpsykiatri. I sitt arbete i region Skånes VUB-team har hon haft kontakt med många LSS-boenden. Lena har en son som bor i en gruppboend.

Mats Jansson är sakkunnig utredare på Autism- och Aspergerförbundet och redaktör för Tidningen Autism. Han har lång erfarenhet av arbete i gruppboend, daglig verksamhet, gymnasiesärskola och som handledare och utbildare i verksamheter som möter autism.

Grundläggande kompetens

Vad är det för kompetens och erfarenheter som behövs hos personal i en gruppboend?

Det finns inget komplett eller helt entydigt svar på det, eftersom det till viss del är beroende av vilka som ska bo eller redan bor i den aktuella gruppboenden. Är det unga människor? Är de äldre? Hur är den intellektuella och kommunikativa nivån? Finns det fysiska funktionsnedsättningar? Hur ser intressen och livssituationer ut?

Det är många olika faktorer som kan ha betydelse för vilken kompetens som behövs i en specifik gruppboend. Men det går att tydligt identifiera en del områden där det alltid behöver finnas kompetens hos personal i en gruppboend. Fyra sådana områden är:

- 1. Funktionsnedsättningar i sig**
- 2. Kommunikation och kommunikationsstöd**
- 3. Tydliggörande pedagogik och kognitivt stöd**
- 4. Arbetets syfte och värdegrund.**

1. Funktionsnedsättningar

Att det finns kunskap om och förståelse för vad intellektuell funktionsnedsättning och autism innebär är en förutsättning för god kvalitet i en gruppboend för personer med de funktionsnedsättningarna.

Det behövs för att på ett bra sätt kunna planera, genomföra och utvärdera aktiviteter i vardagen.

Det behövs för att kunna identifiera och förstå vilken nivå av stöd som behövs och för att avgöra vilka tydliggörande och kommunikativa hjälpmedel och strategier som kan användas.

Det är nödvändigt att förstå inte bara hur, utan varför sådana hjälpmedel används och vad de kompenserar för.

Det behövs övergripande kunskap om funktionsnedsättningarna på gruppnivå och om hur de kan visa sig i den enskilda personens intellektuella förmåga, kommunikations- och samspelefförmåga, tidsuppfattning, perception, sammanhangsförståelse och förmåga till uppmärksamhet och aktivitetsreglering.

Det behöver finnas förståelse för hur funktionsnedsättningarna spelar in i en persons aktuella situation och livshistoria.

Utan tillräcklig kunskap om vad funktionsnedsättningarna innebär riskerar personalen att antingen ge otillräckligt stöd, för mycket eller felaktigt stöd eller att använda uppfostrande eller begränsande arbetsätt.

Risken ökar att personalen tycker att Daniel ska "skärpa sig" eller irriterat säger till Samira att hon "kan om hon vill".

Värdet av tydliggörande och kommunikativa hjälpmedel riskerar att underskattas.

Symtom på stress eller överbelastning kan tolkas som trots eller att personen "testar". Det kan leda till negativa attityder som "om du inte sköter dig blir det ingen promenad".

Otillräcklig kunskap kan leda till olagligheter

Otillräcklig kunskap om funktionsnedsättningarna är en tydlig riskfaktor för uppfostrande förhållningssätt och tvingande och begränsande åtgärder, även olagliga sådana som låsta dörrar och fasthållningar.

Med rätt kunskap och förståelse ges i stället möjlighet till medvetna positiva förhållningssätt som bygger på förståelse för och hänsynstagande till människors faktiska förmågor. Det öppnar upp för en ”verktygs-låda” med olika kognitiva och kommunikativa hjälpmedel och strategier.

Alla som bor i en gruppbostad enligt LSS gör det för att de har funktionsnedsättningar som innebär omfattande behov av stöd och service. Det är grundförutsättningen. Det är därför de bor där. Det gör att personalens kompetens om funktionsnedsättningarna måste ses som en lika självklar nödvändighet som att en diabetessjuksköterska har kompetens om diabetes eller att en yrkeschaufför har körkort.

2. Kommunikation och kommunikationsstöd

Att ha tillgång till kommunikation är en rättighet. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slår fast att alla har rätt att få uttrycka sin åsikt och att kunna få tillgång till förståelig information. Det handlar om sådant som att ha möjlighet att kunna välja, uttrycka känslor, be om något eller säga nej.

Att inte förstå och inte kunna göra sig förstådd är ofta en delorsak bakom stress, oro och utmanande beteenden.

Det finns många olika sätt att ge stöd för kommunikation. Det kan vara med gester, tecken, beröring, bilder eller föremål. Det kan vara med samtalsmatta, talande hjälpmedel, samtalskarta, appar i en surfplatta eller något annat.

Olika hjälpmedel och metoder som används som stöd för kommunikation kallas med ett gemensamt namn för AKK, alternativ och kompletterande kommunikation.

De allra flesta med autism eller intellektuell funktionsnedsättning som bor i en gruppbostad har något behov av kommunikationsstöd. Vilket stöd som behövs eller vad som fungerar bäst varierar.

Kompetens om kommunikation och hur olika kommunikationsstöd kan användas och anpassas på individnivå är, precis som kompetens om funktionsnedsättningar och deras konsekvenser, en grundläggande förutsättning för arbetet i en gruppbostad för personer med intellektuell funktionsnedsättning och autism.

3. Tydliggörandepedagogik och kognitivt stöd

Tydliggörande pedagogik har sitt ursprung i Division TEACCH vid University of Chapel Hill i USA. Det beskrivs ibland som en metod, men är mer att betrakta som ett samlade namn på arbets- och förhållningssätt med en gemensam grundsyn där information synliggörs och konkretiseras.

Andra namn som förekommer med ungefär samma betydelse är strukturerad pedagogik och pedago-

RÄTTEN ATT KOMMUNICERA

Jag har rätt att:

- ✓ få möjlighet att välja
- ✓ ha möjlighet att använda mitt kommunikations-sätt hela tiden
- ✓ be om och få information om planer och rutiner som rör mig
- ✓ få insatser för att utveckla min kommunikations-förmåga
- ✓ alltid ha ett kommunikationssystem som fungerar
- ✓ vistas i miljöer som är kommunikativt tillgängliga
- ✓ delta i samtal som har ett meningsfullt innehåll
- ✓ be om det jag vill ha
- ✓ bli lyssnad på och få ett svar även om svaret är "nej"
- ✓ bli pratad med, inte om
- ✓ bli tilltalad på ett respektfullt sätt
- ✓ be om och få uppmärksamhet och samspela med andra
- ✓ säga nej till föremål och handlingar.

Fritt översatt av DART från National Joint Committee for the Communicative Needs of Persons with Severe Disabilities (1992). För version med bildstöd och mer information, se: www.vgregion.se/ov/dart/

giskt arbetssätt. Tydliggörande pedagogik överlappar med och använder sig av sådant som betecknas som kognitivt stöd eller kognitiva hjälpmedel.

Övergripande syftar tydliggörande pedagogik till att ge sammanhang och förutsägbarhet i vardagen. Personen med funktionsnedsättning ska på ett sätt som är individuellt anpassat ha tillgång till information om

- vad som ska hända
- när och hur länge det ska hända
- hur det ska göras
- med vem det ska hända
- vad som händer sedan

För att uppnå det används tydliga visuella (riktade till synsinnet) scheman, oftast dags- eller veckoplaner, och annat visuellt stöd.

Det visuella stödet kan vara med bilder – illustrationer, foton, symboler – eller med text eller föremål, beroende på personens behov och förutsättningar. Det tydliggörande stödet kan även omfatta organisering och anpassning av fysisk miljö, till exempel med tydligt markerade platser för arbete, vila och mat. Markeringar med tejp på golvet som visar hur långt avstånd man ska ha i en kö är ett exempel. Det kan också vara sådant som att göra en markering på

kannan som visar hur mycket vatten det ska fyllas i när krukväxterna ska vattnas, eller en steg-för-steg-instruktion i bilder för dusch eller kaffeberedning.

När förutsättning för visuell struktur saknas, till exempel vid blindhet, kan i stället ljud, dofter eller taktil beröring användas.

En utgångspunkt i tydliggörande pedagogik är att använda personens intressen och starka sidor för inläring och att utgå från formella och informella bedömningar för att anpassa rätt nivå av stöd utifrån personens individuella kognitiva och kommunikativa profil.

Tydliggörande pedagogik har från början utvecklats för att möta behoven hos autistiska personer. Erfarenhet visar att motsvarande arbets- och förhållnings-sätt bidrar till mer begriplighet, sammanhang och förutsägbarhet i vardagen även för personer med andra intellektuella eller kognitiva funktionsnedsättningar.

I en gruppbostad för personer med autism och intellektuell funktionsnedsättning är kompetens om tydliggörande pedagogik en av de nödvändiga grundstenarna.

4. Arbetets syfte och värdegrund

All personal i en gruppbostad enligt LSS ska känna till lagens övergripande syfte att främja jämlikhet i levnadsvillkor och ge full delaktighet i samhället för personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar.

All personal ska känna till att arbetet med att ge stöd och service i gruppbostraden ska vara av god kvalitet och att det ska genomsyras av principerna tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet. Det är ett ansvar som inte bara ligger på verksamheten som helhet. Var och en som arbetar i en gruppbostrad, eller i någon annan verksamhet enligt LSS, har också ett eget ansvar för att utföra sitt arbete på ett sådant sätt att det överensstämmer med lagens syfte och att samverka med de parter som behövs sker så att det på bästa sätt möter individens behov.

Annan kompetens som behövs

Förutom de fyra ovanstående kompetenserna behöver personal också ha kunskap om vad som gäller för dokumentation, rapportering, säker medicinhantering och hantering av ekonomiska medel.

Det behöver finnas kompetens om hur en trygg

Illustrator: Marie Åhfeldt

och säker miljö skapas. I gruppbostraden finns behov av kompetens och färdigheter om hygien, städning, näringslära, matlagning och vardagsmotion.

Det behöver finnas kompetens om samarbete med daglig verksamhet, närstående och legala företrädare och att känna till hur uppdragen för god man och förvaltare ser ut.

Det behöver finnas kompetens om psykisk och fysisk hälsa och om att vara observant på hälsomässiga förändringar.

Det kan behövas särskild kompetens om till exempel epilepsi, diabetes eller syn-, hörsel- eller rörelsenedsättningar.

Är det äldre eller medelålders människor som bor i gruppbostraden behöver det finnas kompetens om åldrande.

Det behöver finnas kompetens om utmanande beteenden och hur de kan uppstå och förebyggas. Det behövs kompetens om etablerade förhållnings-sätt som lågaffektivt bemötande för att hantera utmanande beteenden och situationer. Ett lågaffektivt bemötande innebär att man som personal tar ansvar för relationen vid utmanande beteenden och inte överväldigar eller triggas av den andre med sina egna affekter. Det ska inte tolkas som att arbetet alltid ska

ske utan att några känslor visas – utan sådana blir det inget möte.

Det behöver finnas kompetens om hur man som personal, med respekt för individens integritet, kan stötta och motivera till informerade val för en hälsosam livsstil.

Det behöver finnas kompetens om hur stöd och förutsättningar kan ges för en aktiv och meningsfull fritid med kultur, idrott, föreningsaktiviteter eller annat.

Det behöver finnas kompetens om att omvårdnad som ingår i gruppbostad enligt LSS har en bred definition och till exempel kan omfatta sådant som att se till att någon får hjälp med raking, tidsbokning hos frisör, en knapp isydd eller en gardin struken – allt sådant som ingår i ett vanligt vardagsliv men som personen på grund av sin funktionsnedsättning inte kan utföra själv.

Listan på kompetens som behöver finnas kan i många gruppbostad göras längre. Det räcker i de flesta fall inte med teoretisk kunskap utan det är kompetens som behövs, menat som en kombination av teoretisk kunskap och praktiska färdigheter.

Personalgruppen

Det behövs alltså kompetens av många olika slag i en gruppbostad. All personal i gruppbostad behöver inte nödvändigtvis var och en ha alla dessa kunskaper och färdigheter. De ska finnas i verksamheten som helhet och kunna användas så att de täcker de boendes behov.

Det är viktigt att identifiera vilken kompetens som behövs i gruppbostad och ha en tydlig struktur för hur det behovet ska tillgodoses.

Det behöver finnas personal med adekvat utbildning och erfarenhet som kan bidra med ett större ansvar för att arbetet i gruppbostad genomförs och följs upp på ett bra sätt. De kan vara med och introducera ny personal och vägleda och hålla ihop gruppens arbete.

Leda arbetet ska däremot naturligtvis chefen göra.

Stödpedagog

Några i personalgruppen bör ha kompetens motsvarande stödpedagogutbildning vid yrkeshögskolan. En del sådana utbildningar finns även som distansutbildning.

Lång praktisk erfarenhet från området med påbyggnad av kurser och föreläsningar genom åren kan ibland motsvara en sådan utbildning.

Gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram kan ge en bra grund för arbete i gruppbostad.

Det borde finnas gott om möjlighet till individuell och gemensam fortbildning med kurser, utbildningar, föreläsningar och annat.

Handledning är ytterligare en viktig källa till kompetensutveckling.

Outbildad personal

Det finns i de flesta verksamheter och kommuner – och kommer troligen fortsatt att finnas – ett behov av att ibland rekrytera personal som inte kan förväntas ha utbildning och erfarenhet

inom funktionsnedsättningsområdet. Det gäller inte minst vid rekrytering av vikarier. Då är det viktigt att det finns andra i personalgruppen som har erfarenhet och kompetens och som kan stötta, introducera, informera och vägleda.

Vid rekrytering är det naturligtvis även viktigt att utöver det som nämnts ovan titta efter positiva egenskaper som empati, humor, trygghet och tålamod.

Personal kan också tillföra helt andra och ibland oväntat välkomna kompetenser. En musiker, körledare, inbiten friluftsmänniska, konstnär, trädgårdsmästare, mekaniker eller något helt annat kan ofta påtagligt bidra till den gemensamma kompetensen och trivseln i gruppbostad.

Att all personal ska dela den humanistiska människosyn som hela verksamheten utgår från är en självklarhet.

Chefens roll

En gruppbostad enligt LSS ska ha en chef, en särskilt utsedd person som förestår verksamheten. Chefen ska ha lämplig högskoleutbildning. Inte heller för chefer är det preciserat vilken utbildning det ska vara eller vad den ska innehålla.

Chefen har ett ansvar att leda arbetet så att kvaliteten i gruppbostad, för dem som bor och arbetar där, säkerställs.

Chefen ska se till att personalen har den kompetens de behöver för sitt arbete, att det finns planer för kompetensutveckling, att det finns tid och utrymme för gemensam planering, utvärdering och reflektion och att personalen vid behov har möjlighet till handledning. Extern handledning är nästan alltid bra och ofta nödvändig. Chefen har ansvar för att personalen får de förutsättningar som behövs för att kunna göra ett gott arbete.

Chefens roll förutsätter en verkligt mångsidig kompetens. Chefen ska rekrytera ny personal och vikarier och ansvara för att de får en bra introduktion och vid behov kompetensutvecklande insatser. Chefen behöver hålla sig informerad och uppdaterad på ny kunskap och ny reglering och utöver det ha kompetens inom områden som:

”En chef som inte finns med i verksamhetens vardag kan bidra till en otydlig ansvarsfördelning och i värsta fall till en osund arbetskultur”

Artikeln är hämtad ut boken "I den bästa av världar".

Författare: Lena Nylander och Mats Jansson.

Illustrationer: Marie Åhfeldt.

Komlitt. 2022.

Pris 279 kr.

www.komlitt.se

- funktionsnedsättningarna
- tydliggörande pedagogik och kognitivt stöd
- kommunikation och kommunikationsstöd
- utmanande beteenden, lågaffektivt förhållningssätt
- gällande lagstiftning och förordningar
- bemanning, schemaläggning
- lönekriterier och lönesamtal
- arbetsledning
- värdegrund och etiska frågeställningar
- samverkan – med närstående, företrädare, kommun, daglig verksamhet och andra
- kvalitetsssäkring och kvalitetsutveckling
- budget, verksamhetsplanering och administration
- handlingsplaner och policyer
- rutiner för hantering av avvikelserapporter och lex Sarah
- hantering och bemötande av övriga synpunkter från personal, boende, närstående med flera
- konflikthantering
- fysisk och psykisk arbetsmiljö
- med mera.

En av chefens viktigaste kompetenser i en gruppboende stad är att kunna skapa en atmosfär av glädje, nyfikenhet och ständigt lärande.

Det praktiska ledarskapet

Det har över tid utvecklats en vanligt förekommande struktur där chefen ansvarar för fler gruppboenden än vad som blir bra. Det finns boenden där chefen är på plats endast en dag i veckan eller mindre. Socialstyrelsen har i en kartläggning från 2021 om kompetens i gruppboende enligt LSS identifierat bristen på närvarande ledarskap som en riskfaktor för tvångs- och begränsningsåtgärder och som ett hinder för säkring och utveckling av kvalitet.

En chef som inte finns med i verksamhetens vardag kan bidra till en otydlig ansvarsfördelning och i värsta fall till att en osund arbetskultur med olika undergrupper etablerar sig, kanske med informella ledare utan tillräcklig kunskap och utan etisk reflektion.

Chefen ska leda arbetet och finnas tillgänglig för personal, boende och närstående.

Chefen ska känna verksamheten i grunden och de som bor och arbetar där för att kunna ta snabba och riktiga beslut och vara med och vägleda och planera.

Chefen ska föregå med gott exempel och leda verksamheten med en kombination av kunskap, empati, humor, trygghet, tålmod och tydlighet.

Chefen ska kunna reda ut vad som gäller, stötta och uppmuntra kompetensutveckling och ge utrymme för och ta tillvara goda idéer från personal, boende och närstående.

En gruppboende stad är i första hand de boendes hem och kvaliteten i den insatsen ska säkerställas. Men gruppboendestaden är också personalens arbetsplats, och chefens roll är att hitta rätt balans i det mötet och se till att det är en arbetsplats där personalen trivs och vill stanna och utveckla sig. För ett gott praktiskt ledarskap bör chefen i de allra flesta fall därför inte ansvara för mer än två gruppboendestäder.

Så enkelt och så svårt

Vilka ska arbeta i gruppboendestaden? Psykologen Bengt Abrahamsson skrev 1995 en rapport om autism och samarbete. Där skrev han som svar på en fråga han själv ställt om vilken kunskap personal i verksamheter för personer med autism bör ha:

”Vi skall söka efter flexibla personer med god självkänsla, lyhördhet och förmåga till ´öppenhjärtiga kontakter´ och som har autismskunskap och samarbetskompetens.”

Den analysen står sig fortfarande. Så enkelt och så svårt är det.

virus

”Det är fantastiskt hur man hjälps åt när det gäller. Nu finns det upparbetade kanaler runt kommuners krisberedskap och MSB, så förhoppningsvis kommer det här hjälpa oss vid kommande kriser. För kriserna kommer ju. Vi vet bara inte vilka de blir än.”*

Anna Thomson, SKR.

”En crash course** i krishantering”. Så beskriver Anna Thomson, handläggare vid Sveriges kommuner och regioner, SKR, pandemin. Hennes ansvarsområde är funktionshinderfrågor och INTRA är nyfikna på hur pandemiåren har varit ur hennes synvinkel.

Hej Anna Thomson, när pandemin startade i mars 2020, vad tänkte du då?

– Det hände så himla mycket varje dag i början. Då handlade mycket om att övriga världen stängde ner, hur skulle vi göra här i Sverige? Generellt sett har vi haft ett utmärkt samarbete med alla, beslutsprocesserna har varit korta och alla har gjort sitt yttersta för att lösa saker. Det var ju okänd mark för oss alla i början, myndigheter såväl som kommuner. Primärt gällde det att få ut informationen om basala hygienrutiner och om vikten av att hålla avstånd.

När många kommuner fattade beslut om att dagliga verksamheter skulle stängas fanns det en stor oro bland brukarna. Sedan blev det ungefär bara en tredjedel av dagliga verksamheter som faktiskt stängde helt. Ytterligare en tredjedel höll delvis öppet och en tredjedel höll helt öppet. Anna Thomson:

– Nu när vi ser resultatet för oss alla, hur det har påverkat oss att vara isolerade, mista våra sociala sammanhang och röra på oss mycket mindre, då kan man fundera på om vi tänkte rätt. Hade vi vetat allt kanske fler verksamheter hade kunnat vara öppna, men då skulle ju fler personer ut i färdtjänst och kollektivtrafik – och det hade lett till en högre smittspridning. Man måste väga för- och nackdelar mot varandra.

* **MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.** Där finns bland annat information om hur man förbereder sig för olika krissituationer: www.msb.se

** **Crash-course** innebär en intensiv erfarenhet av en katastrof som man lär sig mycket av. Uttrycket är hämtad från den diplomatiska världen, där direkta erfarenheter av olika katastrofer ger bättre lärdomar än de man kan tillägna sig på t ex ett kontor.

Brist på allt

Det Anna Thomson annars minns bäst från den första tiden är att det var brist på allt: Handsprit, munskydd, visir, tester:

– Det var en crash course i krishantering för kommuner och myndigheter, en riktigt ahaupplevelse runt vilka verksamheter som finns och vad som behövs där. De som har LSS-insatser bor ju inte på sjukhus eller andra institutioner, de bor ju i sina egna hem, vilket gör att man måste tänka helt annorlunda än med äldreomsorg och sjukvård. Vi har fått kämpa mer för att inkludera de här grupperna, de är ju också riskgrupper även om deras ålder varierar. Gruppen ”människor med funktionshinder” är spretig.

Mer digital kompetens och bättre samarbete

Personer med intellektuell funktionsnedsättning har inte samma digitala kompetens som samhället i övrigt. Men de har fått en skjuts framåt på det området i och med facetime-träffar och annat, menar Anna Thomson. Det kanske inte hade hänt utan pandemin.

Samarbetet mellan myndigheter snabbades på. Webbutbildningar som tidigare hade tagit ett år att ta fram tog nu bara två veckor. Alla hjälptes åt. Anna Thomson:

– Det var positivt. Alla ville göra gott. Det är viktigare att den här utbildningen kommer ut än att den är hundra procent rätt. Ett kommatecken på fel ställe gör inte så mycket.

Under pandemin hade SKR möten med socialchefer och brukarorganisationer med jämna mellanrum. Tiden gick, det onormala blev det normala, skyddsutrustning kom på plats och den användes. Trots allt blev det en smula återhämtning för sjukvården mellan smittvågorna. Men det fanns ännu inte något vaccin.

Anna Thomson, handläggare på SKR.

Vaccinet förändrade allt

– När vaccinet kom blev det omfattande diskussioner om vilka grupper som skulle prioriteras för vaccination, berättar Anna Thomson. Logistiken runt det här var omfattande, hur vet vi vilka de är och hur ska de boka? I vilken ordning och när? Där hjälptes vi åt genom täta möten med brukarorganisationer och kommuner. Hur ska vi till exempel tänka runt barn under 18 som har Downs syndrom?

När den tredje och fjärde vågen kom nu i vintras var det stora problemet personalförsörjningen.

Hur skulle man få tag på folk som kunde jobba?

– Under vintern har det varit jättetufft, men läget har nog varit ännu värre i äldreomsorgen, för det är en högre grad av omvårdnad där. Det har varit tufft även inom funktionshinderomsorgen, men det har funkade trots att sjuktalen har varit jättehöga.

De flesta dagliga verksamheter öppnade upp igen när vaccinet kom på plats. Men många deltagare har varit väldigt rädda. Man har valt att isolerat sig ändå.

Anna Thomson:

– Det är svårare att ta sig ut om man har isolerat sig länge. Det krävs mycket motivationsarbete och lirkande för att komma tillbaka till samhället igen.

Nu finns upparbetade kanaler

Anna Thomson ser positivt på Sveriges förmåga att möta kommande kriser.

– Det är fantastiskt hur man hjälps åt när det gäller. Nu finns det upparbetade kanaler runt kommuners krisberedskap och MSB, så förhoppningsvis kommer det här hjälpa oss vid kommande kriser. För kriserna kommer ju. Vi vet bara inte vilka de blir än.

Vad har blivit liggande under pandemiåren, vad har inte hunnits med?

– Det vi inte har kunnat göra är arbetet med kompetensutveckling, vi har inte hunnit med det. Men det tar vi tag i nu.

Behövs det gemensamma yrkestitlar med gemensamma utbildningskrav inom funktionshinderomsorgen?

– Ja! Yrket finns och det är ett väldigt roligt yrke. Men för att kunna rekrytera och attrahera fler medarbetare så är det viktigt att det finns gemensamma titlar så att man kan se vad det är för jobb man ska söka. Det är också viktigt för att kunna ha gemensam statistik. Det har kommit mycket satsningar på äldreomsorg och inte lika mycket syns inom funktionshinderomsorgen. Vi har två titlar som är utmärkta, de är stödassistent och stödpedagog. Stödassistent blir du om du har gått gymnasieprogram som barnfritid eller vårdomsorg. Stödpedagog är en titel du får om du har gått på yrkeshögskola. De är en mycket bra tillgång i verksamheterna och jag hoppas att fler kommuner och privata utförare anammar de här två titlarna. Undersköterska som utbildning kan vara bra, men vi ska inte ha verksamheter där alla är det, för att arbeta inom omsorg är i mångt och mycket ett pedagogiskt yrke där vi ska hjälpa folk att växa och lyfta dem. Pandemin har fokuserat på vårdbiten, men det finns så mycket mer.

Yrkesutbildningar nästa år!

Anna Thomson berättar vidare att runt 250 kommuner har gått samman under namnet "Yrkesresan" för att erbjuda gemensam utbildning för arbetsgrupper på funktionshinderområdet.

Man ska erbjuda en kombination av digital och irl-utbildning på flera nivåer: En basutbildning och en fördjupning för dem som har arbetat inom omsorgen i några år. Dessutom någon form av spetsutbildning.

Syftet med Yrkesresan är introduktion och kontinuerlig kompetensutveckling för såväl handläggare som personal i utförarverksamhet. Förstudien är precis klar och nu börjar arbetet med att skapa själva Yrkesresan, förhoppningsvis är den klar om ett år. Det ser vi fram emot.

Maria Korpskog

”En tredjedel av kommunerna stängde de dagliga verksamheterna helt, en tredjedel stängde bara delar och behöll viss verksamhet och en tredjedel körde på som vanligt under pandemin.”

Karin Flyckt, Socialstyrelsen.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen, har gjort en kartläggning av kommunernas arbete med LSS-verksamheterna under pandemin. Hennes rapport visar att det fanns stora skillnader i hur kommunerna tacklade rekommendationer och föreskrifter.

Stora skillnader kring daglig verksamhet

– Störst skillnad var det när det gäller Daglig verksamhet, berättar hon. En tredjedel av kommunerna stängde de dagliga verksamheterna helt, en tredjedel stängde bara delar och behöll viss verksamhet och en tredjedel körde på som vanligt under pandemin.

Orsaken till att kommunerna bedömde läget så olika är svårt att förstå.

– Men vi bedömer i det stora hela att kommunernas åtgärder för att begränsa smitta kan ha varit befogade. Vi visste ju så lite i början. Alla kommuner hade inte heller krisberedskapsplaner för sina gruppboenden.

De flesta kommunerna, 90%, hade också kontakt med de berörda när de stängde ner verksamheter.

En enorm isolering

Ändå drabbades många av inskränkningarna.

– Det finns två tydliga scenarier, säger Karin Flyckt. Först att en person bor i gruppboende och har daglig verksamhet. Den dagliga verksamheten har stängts ner, kanske uppemot 1,5 år. Också gemensamhetsutrymmena i gruppboendena har stängts ner. Så den boende har inte haft möjlighet att träffa familj, anhöriga eller röra sig ute i samhället. Det har blivit en enorm isolering. Det andra exemplet är när personer har daglig verksamhet men bor i eget boende. Till exempel att man har personlig assistans i hemmet på övrig tid. När den dagliga verksamheten har stängts ner så har de befunnit sig hemma och har behövt annat stöd, men har inte alltid fått det. Då har det uppstått en rätt allvarlig lucka. Då handlar det inte

Socialstyrelsens slutrapport om pandemin

Socialstyrelsens rapport slår fast att personer med daglig verksamhet är de som påverkats i störst omfattning av covid-19. Ungefär 17 000 personer med daglig verksamhet har berörts av inskränningar i denna insats.

Men även personer som bor i bostad med särskild service för vuxna har i hög utsträckning påverkats. Till exempel har var fjärde kommun minskat de gemensamma aktiviteterna i boenden.

Man menar att de boendes möjlighet till självbestämmande och delaktighet har påverkats, bland annat genom att personal i högre grad än tidigare har gjort saker åt de boende istället för med. Ett sådant exempel är inköp.

Det har förekommit att boenden enligt LSS nekat besökare, trots att dessa boenden inte omfattats av det nationella besöksförbudet. Det har också varit vanligt med förbud att vistas i gruppboendes gemensamhetsutrymmen.

Socialstyrelsen anser att det, sett ur ett smittspridningsperspektiv, kan ha varit befogat att till exempel stänga de dagliga verksamheterna redan i mars 2020, när den första vågen sköljde över oss och inga vacciner fanns.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen.

bara om isolering, då handlar det om att få stöd i vardagen. I vissa fall har personerna fått ett utökat stöd men i andra fall ser vi också att anhöriga fått kliva in och fått kompensera för uteblivet stöd från socialtjänsten.

Psykisk ohälsa

Det här har fått konsekvenser framför allt vad gäller den psykiska hälsan:

– Många i gruppen med LSS-insatser har sedan tidigare en förhöjd psykisk ohälsa. Om vi jämför med den vanliga befolkningen är det tre gånger så vanligt med förskrivning av ångestdämpande, till exempel. Det här har ju förstärkts under pandemin.

Karin Flyckt menar också att kommunerna lärt sig mycket under pandemin.

– Man har helt klart förbättrat sin krisberedskap.

HH

Pandemin visade att omvårdnaden brister i gruppboendestäder

Insatsen Bostad med särskild service (LSS § 9:9) ingår omvårdnad som innebär hjälp med att:

- äta, dricka och förflytta sig,
- sköta personlig hygien och klä sig,
- sköta hemmet, tillreda måltider, göra ärenden och inköp,
- kommunicera, upprätthålla sociala kontakter och bryta isolering,
- göra tillvaron begriplig, förutsägbar och trygg,
- planera framåt,
- göra tillgänglig den hälso- och sjukvård, inklusive habilitering, rehabilitering och hjälpmedel, och den tandvård som den enskilde behöver, samt
- se till att misstankar om övergrepp och andra brott mot den enskilde polisanmäls.

SOSFS 2002:9

Det har länge funnits stora brister i omvårdnaden främst när det gäller tillgång till medicinskt stöd till gruppboendestäderna. Alltför få kommuner och regioner har brytt sig om att reglera detta stöd på ett tillfredsställande sätt. De flesta boende har varit hänvisade till primärvården där kunskaperna om de behov man mött varit undermålig.

Dessa brister har blivit än mer synliga under pandemin, vilket både Socialstyrelsen och IVO konstaterat. Regeringen har nu reagerat och gett Socialstyrelsen i uppdrag att analysera vilka möjligheter de som bor i bostad med särskild service har att få stöd av Hälso- och sjukvården.

– Personer som bor på LSS-boenden ska vara trygga med att de får den hälso- och sjukvård de behöver, säger socialminister Lena Hallengren i ett pressmeddelande.

Den 23 februari 2023 ska Socialstyrelsen redovisa uppdraget.

Men kommunerna borde ha varit bättre med att göra riskbedömningar inför besluten för att säkra att konsekvenserna för enskilda blir så begränsade som möjligt. Så här skriver man:

”Det är därför bekymmersamt att inte alla kommuner och stadsdelar hade initial kontakt med samtliga brukare som berördes av förändringar. Det är också bekymmersamt att inte alla följde upp förändringarna med brukarna över tid. Det gäller särskilt de kommuner och stadsdelar som genomfört långvariga förändringar i insatserna, till exempel nedstängning av daglig verksamhet.”

Socialstyrelsen tror att vi under lång tid kommer att få dras med konsekvenser från pandemin, framför allt vad gäller den psykiska ohälsan hos personer som har insatser enligt LSS.

Socialstyrelsens rapport ”Covid 19:s konsekvenser för personer med LSS-insatser” finns för nedladdning på deras hemsida: www.socialstyrelsen.se

Äntligen!

Nu får vi ett nationellt kompetenscenter för personer med intellektuell funktionsnedsättning och autism

Hej igen, Karin Flyckt, du har fått i uppdrag att utreda ett nytt nationellt kompetenscentrum. Hur går det?

– Vi har precis dragit igång. Det innebär att vi identifierat de olika delarna i uppdraget. Vi har också börjat titta på olika modeller och vilka olika aktörer som finns idag.

Ja just det. Kompetensen är ju splittrad på många olika enheter, t ex NKA (Nationellt Kompetenscentrum Anhörig) och Ågrenska sällskapet, Nationellt centrum för Dövblinda osv. Är det inte en bra idé att samla allt under samma hatt?

– Det är alldeles för tidigt att säga det nu. Vi ska givetvis undersöka vad andra gör.

Har ni gjort studiebesök i Norge? NAKU verkar ju vara precis ett sådant kompetenscentrum som efterfrågas. Går det inte att kopiera?

– Vi kommer givetvis att ta in erfarenheter från våra nordiska grannar. Danmark har också ett bra kompetenscentrum.

I uppdraget ingår att det föreslagna kompetenscentrumet ska syssla med ”kommunikation med verksamma i LSS-boende”. Hur ser du på det?

– Jag brukar säga att vi måste nå ut till kapillärerna. Att det är till verksamheterna där brukarna finns som vi vänder oss. Men det är knepigt att hitta rätt kanaler. Jag tänker också att vi behöver ha koll på verksamheternas behov.

Naku.no har ju en väldigt bra hemsida ...

– Ja deras hemsida är ett bra exempel, men inte det enda. Det är ju viktigt att skapa användarvänliga kanaler för att nå ut. Kommunikation är väldigt viktigt.

Kommer ni att föreslå finansiering också?

– Ja, det ingår i uppdraget. Vi ska uppskatta kostnader för att bedriva verksamheten.

Hur ser du på ditt uppdrag?

– Det är ärofyllt! Det är jätteviktigt att denna fråga kommer upp på agendan. Det har vi behövt i många år. För det finns verkligen ett stort behov av ett kompetenscentrum för personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism!

HH

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda ”förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum för frågor om intellektuell funktionsnedsättning och autism”.

Det kompetenscentrum som regeringen tänker sig ska ansvara för att:

- utveckla och samla kunskap om företrädesvis intellektuell funktionsnedsättning och autism,
- kompetensutvecklande fortbildningsinsatser för ledning och personal inom områden som har särskild betydelse för likvärdig och god kvalitet i LSS-boende,
- sammanställning av utvärderingar och forskningsresultat och
- kommunikation med verksamma i LSS-boende.

Av redovisningen ska då framgå vad ett sådant kompetenscentrum kommer att kosta.

Uppdraget ska vara klart senast den 31 oktober 2022.

Arbetsförmedlingens omorganisation katastrof för personer med IF

I Januariavtalet drev Centerpartiet igenom en stor omorganisation och privatisering av arbetsförmedlingens verksamhet.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning tillhör dem som förlorat mest på förändringarna. Många av dem har svårt att få kontakt med handläggare, många av de gamla SIUS-konsulenterna har försvunnit och stödet från arbetsförmedlingen har digitaliserats på ett sätt som få personer med IF klarar av.

Nu har FUB reagerat. I en artikel i Dagens Samhälle skriver de (2 feb) bland annat:

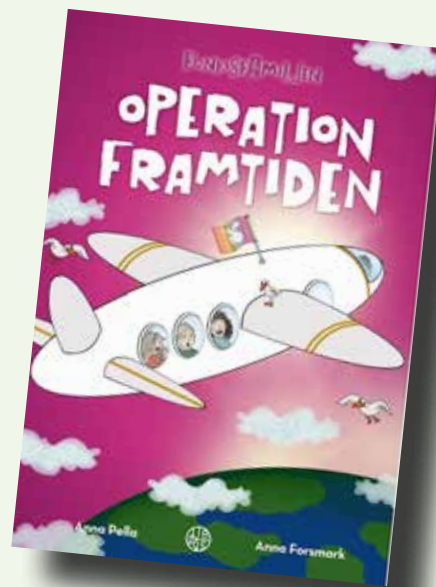
”Hittills har reformeringen av Arbetsförmedlingen varit en katastrof för personer med funktionsnedsättning. Regeringen måste snarast dra i bromsen, ta den avgående analyschefens kritik på största allvar och ge nya direktiv till Arbetsförmedlingen.”

Sämre arbetsvillkor inom privat verksamhet

Kommunal har presenterat en ny rapport som visar att undersköterskor och vårdbiträden inom privat äldreomsorg har lägre löner och sämre anställningsvillkor än sina offentligtanställda kollegor.

Rapporten ”Så mycket bättre?” visar att andelen som arbetar deltid och andelen som är visstidsanställda är högre inom privat driven äldreomsorg, samt att lönerna är lägre. Skillnaderna mellan driftsformerna har dessutom ökat över tid.

Undersökningen gäller bara äldreomsorg men det troliga är att samma gäller för anställda i LSS-verksamheterna.

Ny bok om Funkisfamiljen

I bokserien om Funkisfamiljen berättar författaren Anna Pella om hur Vide försöker hitta lösningar på de svårigheter som kan uppstå när man är en funkisfamilj.

Den femte boken i serien fokuserar på Vides tankar om hur det ska bli för syskonet Mio som vuxen.

– Boken är skriven utifrån att min egen familj just nu befinner sig i den där ”framtiden”, berättar Anna Pella i en pressrelease. Min dotter Agnes har fyllt 18 år och flyttat hemifrån, trots att hon har stora funktionsnedsättningar. Vi behöver fortfarande vara väldigt involverade för att allt ska fungera men hoppas att samhället ska kliva in och ta mer ansvar. Och framför allt, vi hoppas att Agnes syskon ska slippa axla våra roller som projektledare, samordnare och administratörer. De ska kunna träffa Agnes som syskon, säger Anna Pella.

Boken kan beställas från: www.libris.se

Nu finns serien om FUB:arna som banade väg som skrift och som PDF!

Intra har haft en artikelserie om pionjärerna inom FUB. Skriften innehåller massor av bilder, och texter från FUB-rörelsens barndom. De som presenteras är: Åke Johansson, GA Hjelmström, Anna Sodenstierna, Torsten Ramer, Daniel Melin, Bengt Nirje, Richard Sterner, Allan Everitt, Karin Stensland-Junker och Bengt Junker, Vivan Gunnarsson, Lars Zallin, John och Gun-Lis Wärngren, Gunnar Kylén, Sture Gustafson, Elisabet Broberg, Olov Andersson, Ingrid och Tage Hällvall, Anna Strand, Göran Stridsberg och Elaine Johansson. Den har skrivits och sammanställts av Hans Hallerfors.

Nu finns skriften att beställa från FUB (www.fub.se). Den kan också laddas ner som PDF-fil från FUB:s hemsida + Historia + Bilagor.

En sidsteppad del av

Av Lena Söderman

Utvecklingen ser oroande ut inom LSS-området. Inte överallt men i tillräckligt hög grad för att vi ska se upp.

Politiker och tjänstemän har alltför ofta otillräcklig kompetens och förstår inte konsekvenserna av beslut de fattar.

De talar varmt om livskvalitet och en omsorg som ska ligga i "världsklass".

Samtidigt kan det ena privata välfärdsbolaget efter det andra sälja sina tjänster till kommunerna via kommunala upphandlare av boende, assistans och daglig verksamhet. Upphandlare utan kompetens att granska innehållet i de vackra broschyrerna.

De hör – men de förstår inte vad de hör.

De ser – men de förstår inte vad de ser.

Människor med funktionsnedsättning har förvandlats till handelsvaror. De har av politiker och tjänstemän på högre beslutsnivå reducerats till ett kostnadsställe.

Självklart finns det undantag. Idéburna, privata och kommunala, seriösa verksamheter, som på alla nivåer drivs av engagerad, välutbildad personal. Ingen skugga ska falla på dem, tvärtom, de ska uppmärksammas, omskrivas och framhållas.

LSS till salu

Lagen, LSS, Lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning. Den antogs 1993 och sjösattes 1994.

Den erbjuder en rad insatser som personer med funktionsnedsättning kan begära och som kommunen enligt lagen är skyldig att erbjuda.

Det är en tvingande lag, men eftersom fri tolkningsrätt tillämpas har bestämmelserna urholkats.

Här, ska ni veta, köps det och säljs det!

Värdegrund också till salu

Den tvingande LSS-lagen innehåller också en tvingande Värdegrund.

Den är mest till besvär i affärsverksamheten och för många beslutsfattare svår att tugga i sig.

I värdegrunden stadgas att den enskildes självbestämmande och integritet ska respekteras. "Verksamheterna ska 'främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.' Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra". (LSS,5§) Den enskilde ska "i största möjliga utsträckning ges

inflytande och medbestämmande över insatser som ges".

(Alla förmår inte på grund av sin funktionsnedsättning, då sker det via ombud med den enskildes bästa för ögonen).

Vi behöver bara slå upp en dagstidning eller titta på TV:s Uppdrag Granskning för att få reda på hur 5§ efterlevs på många håll.

Människor som objekt

Vad är det vi fruktar?

Att människor åter igen ska betraktas som objekt, föremål som kan hanteras som det passar hanteraren. Vi är på god väg.

Vi har en historik i det avseendet. Den borde avskräcka.

Här kommer brottstycken, med början på 1930-talet.

Uppfostringsobjekt och tvångssterilisering

Under seklet, fram till 1930-talet var synen på människor med kognitiv problematik, då benämnd 'idioti', att de, med ordentlig, gudfruktig fostran, skulle bli som andra. Människor isolerades på avsides belägna institutioner och utsattes för gudfruktiga, auktoritärt hårdhanta läromästare.

Och betraktades som uppfostringsobjekt.

Det gick så klart inte.

Sen kom 1930- och 1940-talen.

Man gav upp hoppet och tyckte sig förstå att dessa människor inte var riktiga människor. De betraktades alltmer som outvecklade, 'subhumana' individer,

samhället

Lena Söderman har bl.a. varit vårdlärare och chef inom boende och daglig verksamhet. Hon är idag bland annat redaktör för Omsorgsboken.

De ansågs otacksamma, aggressiva, opålitliga och allmänt farliga. De utgjorde en risk för andra. Eftersom de inte ansågs ha behov av kärlek, närhet, skönhet, stimulans så fick de inte heller sådan.

De låstes in för att skydda allmänheten, ofta i gamla nedlagda militärbaracker.

De misshandlades, fysiskt och psykiskt.

Många som kunde, rymde. Därför ansågs de rymningsbenägna.

Många sökte kärlek, närhet och sex. Alltså ansågs de som översexuella.

De betraktades som riskobjekt. Tvångssterilisering tog fart för att säkerställa den svenska folkstammens renhet, under arvs- och rashygienens tid.

Lagen om tvångssterilisering upphörde formellt 1976!

Drogade och inlåsta

Så gick vi in i 50-talet.

Man kom på att det nog var en sjukdom det var fråga om. De som betraktades som ganska 'friska' och behövdes i produktionen fick flytta ut i samhället, ofta till inackorderingshem. Skaffa familj med barn gick inte, de var steriliserade, men ändå ett något mer normalt liv.

De som blev kvar fick medicin. Istället för att bindas fast drogades de. Inte alla men många. De flyttades till sjukhusliknande institutioner med läkare som chef och sjukvårdspersonal. Strikta rutiner och sovsalar som låstes på dagen. Tillvaron tillbringades i ett dagrum. För att få stimulans kanske man bet sig, gungade fram och tillbaka eller skrek. Några blev arga.

Att sådant beteende var en konsekvens av en omänsklig, understimulerande miljö var det inte många som förstod.

De betraktades som vårdobjekt.

Nya institutioner

Så blev det 60-70 tal.

Det byggdes nya institutioner. Carlslund, Björnkulla, för att nämna några. Egna små samhällen

med möjlighet till viss sysselsättning. Sakta en ökad förståelse för behov av stimulans och aktivitet för att utvecklas. Så sent som på 70-talet byggdes Åkersbergahemmet. Det blev dock inte långlivat, utvecklingen hade gått framåt.

Vi ska inte glömma Vipeholm i Lund, som lades ner 1982, känt för "Vipeholmsexperimenten", forskning sanktionerad av riksdagen. Experimenten pågick under ca 10 år, fram till 1955. Intagna barn och vuxna, betraktade som forskningsobjekt, fick tugga i sig mängder av godis utan att borsta tänderna. Sedan jämfördes de med en kontrollgrupp och därmed förklarade forskarna nöjt att man nu förstod vikten av tandborstning.

Salbohed, Salberga, specialsjukhus, Västra Mark, för kvinnor. Många, många fler inhumana anstalter fanns.

Barnen placerades på särskolehem

Barnen då?

Det ansågs från samhällets sida att barnen mådde bäst på institution, eller så kallade "vårdhem". Föräldrarna skulle helst glömma sina barn. Många togs från sina hem med våld, mot föräldrarnas vilja. De växte upp på vårdhem. Många dog i brist på närhet och stimulans. Barnen fick efter tillstånd av doktor eller föreståndare ibland träffa sina föräldrar, på plats eller hemma. Någon gång om året, ibland lite oftare. Ibland aldrig.

Om inte förr så vid skolstart hämtades barn till skolen, spridda över landet.

Läs gärna Boy Larsson, Gotland, "En gång ska jag tala om hur det var".

Hans synfel föranledde placering på särskolehem och han var inte ensam om att bli nyckfullt bedömd.

Många föräldrar kämpade och kämpade för sina barn, att få behålla dem hemma och för alla barns rätt till en god uppväxt. 1956 bildades FUB, Föreningen utvecklingsstörda barn unga och vuxna. Föreningen har växt till en omfattande verksamhet inte minst inom forskning.

forts. nästa sida.

Från utstött till

Omsorgsrevolutionens fader

En viktig person var Medicinalrådet Karl Grunewald på socialstyrelsen. Han reste land och rike runt och gjorde inspektioner på vårdhemmen. Det han såg gjorde honom rasande och upprörd. Han stängde det ena vårdhemmet efter det andra. I tidningarna kunde man läsa om de fruktansvärda förhållanden som rådde. Han rev runt och kom att betraktas som omsorgsrevolutionens fader. Med all rätt.

Vi är många som saknar honom.

Karl Grunewald, tillsammans med flera, drev igenom den första Omsorgslagen. Den kom 1967–1968. Där stadgades bl.a. ”den lilla gruppens princip”. De stora sovsalarnas tid skulle nu vara förbi. Integrering och normalisering blev nyckelbegrepp.

De stora vårdhemmen skulle fasas ut till förmån för ett mer människovänligt boende med mindre grupper. De som kunde skulle få sysselsättning eller arbete. De med svår funktionsnedsättning skulle få god omvårdnad.

Engagemanget växte

Processer sattes igång. Många flyttade till inackorderingshem, man byggde gruppbofäder. Vårdideologi började alltmer bli ett aktuellt tema och inom många personalgrupper växte engagemanget för bättre livskvalitet för dem de arbetade för. På sina håll uppstod omfattande protester när politiker och tjänstemän

försökte tulla på ”den lilla gruppens princip” genom att pressa in flera i de redan alltför stora grupperna.

Mitten av 70-talet och in på 80-tal var en omvälvande tid inom ’omsorgen’. Många minns nog ”Ropen skalla, eget rum åt alla”.

Kompetensen byggdes upp.

Personal fick inte fast vårdartjänst utan utbildning. En speciell ettårig utbildning erbjöds, med lön.

En tid av förvandling

1986 kom den Nya Omsorgslagen. Nu var det slut med att andra bestämde vad den enskilde hade för behov och ingen skulle längre ”skrivas in i omsorgen”. Man blev en egen person som fick ansöka om de insatser man behövde. Vårdhemmen för barn skulle försvinna inom tre år. Alla barn hade rätt att växa upp i sitt egna hem, alternativt familjehem. Vårdhemmen för vuxna fick lite längre tid på sig.

Forskningen framskred. Man förstod alltmer hur funktionsnedsättningen var beskaffad (Kylén m.fl), vilka olika svårigheter som fanns, hur olika det tedde sig, var och hur stödet behövdes. Hur miljö och bemötande påverkade den enskilde. Kognitiva hjälpmedel utvecklades, likaså förståelse för vikten av kommunikation.

En ny marknad

Hur är det nu?

Under 2000-talet, började det hända märkliga saker.

Stora välfärdsföretag upptäckte en ny marknad där man kunde tjäna pengar.

Många privata ”omsorgsföretag” drevs av seriösa, mycket kompetenta personer, vi ska inte dra in dem

handelsvara

i den här soppan. Men de är en försvinnande liten minoritet.

Kompetens – inte obligatoriskt

Numer finns ingen obligatorisk, specialanpassad utbildning. Den lades ner under 1990-talet och ersattes av mer allmänna gymnasieutbildningar inom vård och omsorg.

För ambitiösa medarbetare som söker kunskap och kompetens finns numer frivilliga specialanpassade utbildningar på yrkeshögskolenivå samt kortare eller längre kurser inom avgränsade områden. Inget som är obligatoriskt eller visar sig i plånboken.

Vanligt förekommande utbildning är numera undersköterska eller mentalskötare.

Det är dyrt med personal och ännu dyrare med utbildad personal. Därför har vårdbolagen kroat arm med snåla kommunpolitiker i sitt motstånd mot yrkeskrav och obligatoriska utbildningar. Alltför många arbetsgivare kräver ingen utbildning alls.

Det räcker med "duktigt folk".

Media avslöjar missförhållanden

Nu börjar det synas. Det ena missförhållandet efter det andra uppdragas, ofta genom att anhöriga larmar. De kämpar, strider och visar på.

Outbildad personal. Billigast.

Färre personal. Ännu billigare.

I dagens läge är det sällan som personal öppet kan gå ut med kritik. De riskerar att bli av med sitt arbete eller misskrediteras på annat sätt.

Media skriver om missförhållanden, om människor som misshandlades, binds, låses in, isoleras.

Vad säger kommunpolitikerna?

De säger: Vi ska bli bättre, bäst, världsledande.

Ett steg i taget

Nu dras vi med små, knappt märkbara steg, tillbaka dit, där vi en gång var. Åtminstone i vissa avseenden.

Objektivering av människor med funktionsnedsättning: "Vi vet vad som är bra för dig".

Det förekommer våld, provokationer. Många uppdragade fall får en att tänka på 30-40-tal.

Snart kanske det ses som mer rationellt med större enheter? Det är ju trevligt med kamrater!

Måste alla ha eget kök?

Det måste väl finnas ett mer rationellt och kostnads-effektivt sätt att bedriva daglig verksamhet? Gick väl bra förr!?

Är deltagande i samhällslivet verkligen bra för alla?

Kan den enskilde verkligen få bestämma allt i sitt liv? Vi vet ju vad som är bäst för honom i längden.

Och billigast för skattebetalarna.

Det smyger sig på. Ett steg i taget.

Personlig assistans kräver en egen text. Haka på!

Skolan. Aldreomsorgen.

Läs!

Vi får inte glömma att människor med funktionsnedsättningar har sitt funktionshinder hela livet. De är från början helt utlämnade åt oss i samhället. Deras liv slås sönder av ett felaktigt beslut om t.ex. en påtvingad flytt. Stick i stäv mot lagen.

Läs gärna Karl Grunewald, "Från Idiot till medborgare".

Eller professor Mårten Söder, som forskat och skriver om vårdideologi. (Bl.a. sammanfattat i ett kapitel i antologin "Omsorgsboken".)

Och många fler som forskat inom området. Det forskas om kommunikation, hjälpmedel, rätt bemötande, anpassad pedagogik med mera. Låt dessa kunskaper bli obligatoriska!

Dessutom finns mycket att läsa på nätet.

Skillnaderna mellan anställda i privat och offentlig omsorg ökar

Fackförbundet Kommunal har, för fjärde gången, undersökt skillnaderna i privat och offentlig äldreomsorg. Det visar sig att lönerna är lägre och deltid- och visstidsanställningarna är fler inom privat äldreomsorg. Skillnaderna mellan driftsformerna har dessutom ökat över tid.

Heltidsanställda i kommunalt driven äldreomsorg tjänar i genomsnitt 2 400 kronor mer per månad jämfört med heltidsanställda hos privata utförare.

2020 var andelen deltidsanställda 70 procent hos privata utförare och 54 procent i kommunalt driven äldreomsorg.

Dessutom var andelen tidsbegränsat anställda 41 procent hos privata utförare och 31 procent i kommunalt driven äldreomsorg.

Anställda i privat drift är också mindre nöjda med sina arbetsplatser och uppger i högre grad än kommunalanställda att de inte vill jobba kvar inom samma yrke i framtiden, skriver Kommunal.

Rapporten baseras på siffror från Statistiska Centralbyrån och Kommunals stora medlemsundersökning för 2020.

Någon liknande undersökning för LSS-anställda finns inte. Men troligen ser det likadant ut där.

HH

Fler söker bostad med särskild service

IJönköpings kommun har ökningen av antalet personer som beviljats boende enligt LSS varit stor, från 298 personer år 2011 till 519 personer år 2021. När SVT Jönköping undersökte hur det stod till i resten av landets kommuner visade det sig att över hälften av dem har sett en stadig ökning.

Anna Bunniger, funktionschef i Jönköpings kommun, menar att många som tidigare haft insatser enligt socialtjänstlagen istället fått insatser enligt LSS, som ger större rättigheter. ”Har man väl hamnat på ett boende så är vår erfarenhet att det ofta blir väldigt bra.”, säger hon till SVT.

Idag har ca 30 000 personer insatsen Bostad med särskild service (LSS § 9:9). Det är den näst största LSS-insatsen. Störst är Daglig verksamhet med ca 39 000 beslut. Personlig assistans har, om man lägger samman statlig och kommunal assistans, ca 20 000 användare.

HH

Vill du utveckla din kompetens om arbetsätt och metoder inom funktionsnedsättningsområdet?

Utbilda dig till Stödpedagog!

Distansutbildning på halvfart
Sista ansökningsdag: 8 maj

Du hittar mer information om Skövde Yrkehögskola och ansöker via: skovde.se/yh

Yh Yrkehögskolan

En gedigen historik

Karl Grunewalds stora standardverk om personer med utvecklingsstörning beskriver historien från antiken till nu-tid. Ett måste för varje LSS-verksamhet som vill veta varför stödet ser ut som det gör! Intra har kommit över ett antal böcker som vi nu kan sälja billigt.

Från idiot till medborgare
496 sidor. Inbunden.
Pris 280 kr.

Karl Grunewald

Det här är en minnesnummer av tidskriften Intra över den person som betytt mest för att förbättra stödet till personer med intellektuell funktionsnedsättning.
Pris 100 kr.

Bilder, händelser

Omsorgsrevolutionen
228 sidor, 154 bilder.
Pris 200 kr.

Så här har historien aldrig skildrats förut! Karl Grunewald använde sig av tidningsurklipp, bilder och personliga kommentarer för att skildra alla de stora och små händelser som sammantaget ledde fram till den stora omsorgsrevolutionen. En bok om när institutionerna avvecklades och frihetens vindar svepte bort en massa unket förtryck!

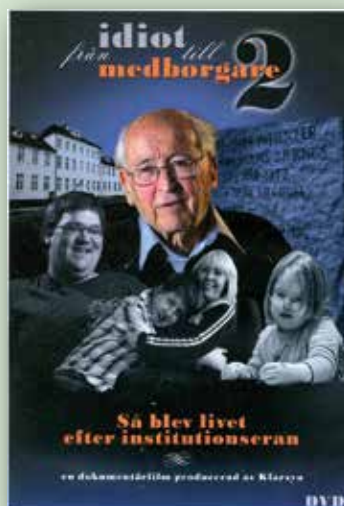
Bokslut över en epok

Den här vänboken till Karl Grunewald på hans 90-årsdag, 2011, blev genom sitt rika innehåll till både ett bokslut över en spännande epok och en framtidsinriktad debattbok. Med bidrag av över 20 författare, bland annat Mårten Söder, Pernilla Glaser, Kerstin Vinterhed, Ove Mallander och Peter Brusén..

Omsorg i förändring.
278 sidor.
Pris 150 kr.

Frakt tillkommer. Beställ från: www.tidskriftenintra.se

Från Idiot till medborgare 1 och 2

Två DVD-filmer som skildrar hur stödet till personer med utvecklingsstörning utvecklats från 1800-talets mitt till idag.
Pris 200 kr/st.
Pris för båda 350 kr.

FÖRTROENDEVALD

Den som är förtroendevald i kommunen behöver veta vad LSS-verksamheten är. Här förklaras det mesta.

Pris per ex 80 kr
10 ex 60 kr per ex

GOD MAN

En informativ skrift för alla som är gode män till personer med funktionshinder.

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex

GRUPPBOSTADEN

Massor av bra läsning om gruppboheter.

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

DAGLIG VERKSAMHET

Vi har samlat det mesta och det bästa som skrivits om daglig verksamhet. Här finns kunskap, inspiration och intressant läsning!

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

Frakt tillkommer. Beställ från: www.tidskriftenintra.se

Svåra frågor 1 och 2 tar upp frågor av etisk och moralisk karaktär i LSS-verksamheten. LSS-verksamheten. Som t ex:

*Vad gör vi med alla svåra känslor?
Hur nära kan man stå?
Hur gör man när någon inte förstår sitt eget bästa?
Hur skapar vi tillit?
Hur förhåller vi oss till övervikt?
Vad är professionalitet?
För vems skull är du på jobbet?
Hur mycket ska man ingripa?
Är det rätt att låtsas?
Och mycket mer...*

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex

ANSTALTSVÅRDEN AV BARN med intellektuell funktionsnedsättning är ett mörkt kapitel i vår historia. Hans Hallerfors, redaktör för tidskriften Intra, arbetade på barnanstalten Sagåsen söder om Göteborg under 1970-talet. Nu har han skrivit en bok om tiden före dagens rättighetslagstiftning, LSS.

Barnen på Sagåsen,
138 sidor.
Kan beställas från
www.tidskriftenintra.se
E-post:
info@tidskriftenintra.se

Pris 120 kr.
Frakt tillkommer.

"Det är en mycket stark och levande text. Så se för sjutton till att den blir publicerad. Detta är historia som annars riskerar att gå förlorad."

Majgull Axelsson, författare.

"Barnen på Sagåsen är en fantastisk liten bok om barn och personal på ett av 1970-talets många anstalter för barn med utvecklingsstörning."

Carin Flemström, Tidningen Socialpolitik.

"Jag har med tårar i ögonen läst igenom ditt material. Du har skrivit en fantastisk berättelse om Sagåsen."

Elaine Johansson, f.d ordförande för Riksförbundet FUB.

Frakt tillkommer. Beställ från: www.tidskriftenintra.se

Omslagets konstnär

Omslagsbilden är målad av Emilia Brangmo på Konstskolan Linnea: "Jag målar och tecknar, gärna med tusch och akryl. Jag gillar manga och fantasy som jag inspireras av när jag skapar egna teckningar och målningar. Jag tycker om att göra detaljerade bilder."

Konstskolan Linneas jubileumsutställning ska handla om nuvarande och tidigare deltagares självporträtt. Här är det Wilhelm Funke som porträtterar sig själv som rik affärskvinna.

Linnea 30 år!

1992 fick Gunilla Lagergren idén att starta en konstskola för ungdomar med intellektuella funktionsnedsättningar.

I 30 år har Konstskolan LINNEA kunnat erbjuda en konstnärlig utbildning och trygg plats där individen kan hitta sitt egna konstnärliga språk och växa som människa.

Under åren har många personer med konstdrömmar gått den kombinerade utbildningen/dagliga verksamheten.

– Nu har vi bett flera av dem att vara med i en jubileumsutställning på temat självporträtt tillsammans med nuvarande deltagare, berättar Ana Hultgren Mejias. Det gemensamma temat är självporträtt där det personliga uttrycket får stå i centrum. Det kommer bli ett myller av jag som tillsammans blir ett vi!

Utställningen pågår 28 april till 15 maj på Studio 44, Tjärhovsgatan 44B, 1 tr, Stockholm.

Prenumerera!

Intra nr 2/2022 kommer ut i juni.

Du som vill prenumerera på tre nummer av INTRA:

Betala 285 kr på

postgiro 636 55 62-5 eller bankgiro 5308-1485.

Du kan också beställa prenumerationen från vår hemsida:

www.tidskriftenintra.se

tel: 073-4199543

eller e-post: info@tidskriftenintra.se

Vi finns på Facebook också! Sök på Tidskriften Intra!

AVS: Intra, c/o Roger Blomqvist, Inteckningsvägen 106, lgh 1002, 129 31 Hägersten

Intra är en fri och obunden tidskrift som riktar sig till personal, tjänstemän, anhöriga, förtroendevalda och andra som är intresserade av funktionshinder och samhälle. Återstående tre nummer 2022 kostar 285 kr.

Beställ din prenumeration från: www.tidskriftenintra.se

Bra att sätta i händerna på den nyanställde!

Intras bästsäljare heter **Välkommen**. Under årens lopp har vi tryckt åtta upplagor och sammanlagt sålt nästan 50 000 ex.

Arbetsledare och enhetschefer inom boende och daglig verksamhet har uppskattat att kunna sätta **Välkommen** i händerna på nyanställda och extra-personal. Skriften ger svar på många av de frågor som man brottas med när man är ny:

Hur vill de som jag jobbar med att jag ska vara?
 Vad betyder alla konstiga ord?
 Varför ser det ut som det gör?
 Vem är det som bestämmer?
 Vad säger lagen?
 Vad får jag göra och vad får jag inte göra?

I **Välkommen** finns, på 12 sidor, all viktig information. Och lite till.

Pris per ex 60 kr
 10 ex 40 kr per ex

Frakt tillkommer. Beställ från: www.tidskriftenintra.se